AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES HETILAP.

IV-dik évfolyam.

Felelős szerkesztő:
BALÁZS SÁNDOR.
Megjelenik e lap minden csütörtökön.

34-dik szám.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
egész évre 12 forint, félévre 6 forint, évnegyedre 3 forint.

Pest, 1865. Augusztus 24-én.

Az előfizetési pénzek s reclamatiók a kiadó-hivatalba küldendők:
GYURIAN és
DEUTSCH TESTVÉREK
könyvnyomdájába, 2 sas-utcza 5-dik szám.

Trencsényi Csák Máté.

(Résö Ensel Sándor trencsénmegyei uti-naplójából.)

(Képpel).

1862-dik évben részint egészségi szempontból, részint hogy az évenként, saját magam élé irt utazást megtegyem, Felső-Nyitrát és Trencsént szemeltem ki czélomnak. Vasuton mentem Diószegig, onnét Eszterházy urodalmi fogaton Szeredig, Szeredtől jó paraszt-lovakon Manigáig, és itt szedtem föl szép „népszokásokat", melyekből a „Nefelejts" 1863. 211/2. számban közlöttem a „Felsö-nyitrai tót lakodalom czimü népszokást. A közel Nagy-Szombattól Vág-Ujhelyig postával, (dij 2 frt 87 kr.), és onnét ugyan oly alkalommal Trencsénig, (dij 1 frt 55 kr.) tettem meg az utat.

Trencsénben Moesner János könyvkereskedésében vettem meg a 8 Illésházy fényképét, melyeket ujdonságul, két csoportban élet-leirásokkal a „Vasárn. Ujság" 1862-ben a 45 és 44-ik számaiban közlöttem, és a később általam hozzáadott „Régi képek" czimü gyüjtemények lapját emelni törekedtem. — Trencsénben a legnevezetesb ismeretséget Starek Lajos apát urral tettem, ki tudományos s jó társalgásu férfiu, (hirszerint már meghalt) töle hoztam azon képet, melynek czimét jelen czikkem viseli, ö Trencsényi Csák Mátét a „Trencsiner Wegweiser für 1856" védelmezi politikai vétkeitöl, s arczképét a muzeumi eredeti öntet után adja.

Trencsényi Csák Máté.

Itt jöttem nyomára, hogy a legrégibb puchoi naptár, melynek latin kiadása versekkel, az az időbeli országgyülési követeket satirizálja, Toman lázi plebános könyvtárában keresendö.

Trencséni egyik felejthetlen ismeretségemet Nemák János volt alkotmányos megyei levéltárnok urral is megemlitem, ki Latkóczy, Lange Károly s Bangya K. ügyvédek felhivására a vendéglöi es-

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

télyről eltávozva, éjjel hozott számomra történeti és régészi adatokat.

Adelsbourg ur az illovai hires fegyházunk igazgatója itt hivott meg ez intézet megtekintésére, melynek örömest tettem eleget. —

A központból rándultam ki azon fürdőkbe, hol 1665-ben a magyarok nagyjai azon szin alatt, egességüket helyreállitni, a fejedelem ellen jöttek egybe összeesküdni, láttam Rákóczy Ferencz és Zrinyi Ilona árnyékát, eljegyzési ünnepélyüket stb.

Elmerengtem a Vág vizén, melyhez annyi rege van kötve, a várnak romjain, melynek eredetét a romaiaknak tulajdonitják.

De térjünk a dologra, beszéljünk Trencséni Csák Mátéról, kinek tényeit hazánk gyönyörü nyelvén oly sokszor s sokfélekép irták meg. Csák Máté cselekvényei egybe vannak olvadva a nemzet életével! Trencséni Csák Máté = Mattheus Trencsiniensis, a hires Csáki családból, melyről annyi helynevünk van, a maga elönevét Trencsén váráról, melyet az egész megyével birt kapta! ő Venczel király rövid uralma alatt ez ország nádora volt, atyja Péter szintén nádorságot viselt, s hogy Venczel magyar király lett, azt csak is Csák Mátének köszönheté, ő fáradozott, ő költött mellette, s azt Venczel akként pótolá vissza, hogy neki adta Trencsénvármegyét régi várával, de ő nem csak e megyét, hanem Felső-Magyarországon messze terjedő birtokkal birt, Kassától Komáromig majd minden falu, majd minden város az ő hatalma alatt volt, s mint sok történész feljegyzé, ezek nem kis részét, erőszakkal és igazságtalanul foglalta el, Venczel király 1302. évben megerősitette öt minden javainak birtokában. A költő igy énekel Csák birtokairól:

Igy birja várral, vármegyével Trencsént;
A szilnj Vág az ő földén roban;
Tiz bánya önti lába elé kincsét,
Tömlöiben tömény ezüst, arany.
Egész Csallóköz birtokában van,
— — — — — — — —
Ezer szolgája, vára számtalan;
Komárom kezdi a sort, végzi Kassa!

Tudjuk hogy ez időben Robert Károly is pártot keresett s Csák Máté a mily nagyon szitott Venczelhez, annyira idegenkedett Károly Roberttől, és pedig teljes életében. 1308-ban, midőn a rákosi országszülésen Gentilis cardinál a pápa követe, Károlyt ajánlotta a magyar királyi székbe, Csák Máté pártja zugta le, habár eradménytelenül, mert Károly magyar királynak elválasztódott, és a kardinál öt s pártját, kik Károlyt királynak elismerni nem akarták, átok alá rekesztette. — Ez uj szikra volt Csák lappangó tüzére s még jobban elidegenkedve Károlytól, boszuból a nyitrai püspököt, az esztergomi érseket s többeket üldözőbe vett, Sz. Zoerard koporsóját megfosztá, az érsek birtokait zsákmányra veté ki, 15,000 márk érőt vett jobbágyain, azokat sanyargatá, s azután neki ment Beszterczének, ott a vár falait lerontatá, s a király hogy gátot vessen dühösségének, öt 1312-ben Kassa körül fölkereste és a szepesiek segélyével Rozgonynál a Tarcza vize mellett vele megütközött, véres volt a harcz és sok elesett a király seregéből, mig végre nyertes lőn, — de a veszteség Csákot nem törte meg, ártott kinek lehetett, ujból elővette a nyitrai püspököt, öt elüzte, várát s templomát fölégette, s a nagy tüz elhamvasztá az egyház kincseit, ereklyéit, sz. Benedek és Zoerard testeit, mely tettéért János a nyitrai püspök vetette uj átok alá, és átkát a kalocsai papi gyülés is megerősité 1318-dik évben, midőn meg is halálozott, még pedig a hagyomány szerint förtelmes betegségben, férgek emészték meg testét, mint Sylláét!

Szász Károly „Trencséni Csák" czimü költői beszélyiben igy irja le az átkot, melyet János, Isten s a szentszék irgalmából nyitrai püspök kibocsátott:

Máté, Trencsén grófja, az égtől elhajolva,
Magunk s székünk ellen bünös harczot kezdett.
S mig szent igazunkat rútul bitorolja:
Lábaival tapodja magát a keresztet.

Papjaink helyébe, vakmerő fejével,
Kényekedve szerint uj papokat állít.
Előlünk a dézmát háromszor szedé el,
Éh torkába nyelvén az oltár marháit.

Ám e bitorlással meg nem elégedve
Hogy végkép betöltse bünei mértékét:
Székes városunkba fegyverrel lépett be,
S ura — püspökének megtámadta székét.

Legyen elkárhozva, mint ördög szülötte!
Férgek rágják élve!
— — Átokra vettessék!

Kisfaludy Károly volt az, ki öt ugy állitá elő a történelemben, mint szabadság-hőst, költészetével dicsugárokkal véve körül Trencsén egykori hatalmas urát „Csák Máté" czimü tragediájában mint nemzeti jogvédőt a bitorló Károly ellenében igy szavaltatja pártja előtt:

Örömmel nézem a höskoszorút
Körültem szöve bátran, biztosan;
S a halvány bu hazámért felmosolyg
Mint haldokló, az édes lét-reményhez.
Sötét korunk, önkény csábitgatjel
Baráti szin alatt, s igába törpül
Igy sok nemes, szabad fő; ajtatos
Arczczal lappang az önség, s esett veszély,
Kohol szent igazinkra: törve
Egységünk, és urért rokon, gyülölve
Pusztitja rokonát, s az elvakult
Nép külsőn csüggve, annak bérli el
Karját, ki többet ád. Az ősi törvény,
A nemzet védő paizsa tipratik,
És nincs erő fékezni a zavart.
Közel halálunk! s igy ezen frigy
Mely minket egybe füz, nem zendülés,
Hanem kinos szükség s önvédelem.

Csák Máté azokat tartá honárulóknak, kik Károly Robertet választák királynak, vélelme szerint ezen fogással Róma hatalmaztatott fel ez ország urává, ő pártolá Erzsébetet a királyi szüzet, Endre leányát, ki a Rajna partján Schaffhausen vidékén a Katalin-völgyi apáczák monostorába vonult, egyenes szivvel küzdött Venczel mellett, kit nagy Béla unokájának tisztelt, Ottót sem gyülölé, a bajort, habár az erőtlen volt a zajló időhöz, de Károlyt ki nem állhatá! Pártja öt a kormány átvételére buzdítá, de ő azután nem vágyott. Erzsébetért rántotta ki fegyverét, midőn Venczel elbukott, s kitüzte zászlóját életre halálra, a trencséni hegyeken fehér zászlói lobogtak, melyekkel szeplőtlen szabadságát jelezteté. — Ő sokáig kimélte a rokon vért, ébren pihent, s minden ügyben férfi homlokot mutatott.

Nézzétek eredeti arczképet, nem jól mondja-e róla a költő:

A legsötétebb árnyék —
Egy fényvonás sincs a mogorva képen,
Nincs fagyos ajkin egy mosoly-virág.
Ki tudná: mily küzdelmek szaggatták
S változtatták e szivet ily sivárra?
Ha zöld virányt földulnak vad csalók:
Minden fűszála igy van eltiporva.
Ki ellenség gyanánt néz vele szembe:
Meglátja, arczán nincs irgalmi jel!
Ki élni vágy; csak fusson jó hiszembe,
Hogy sulyos karja tán, nem éri el!
Ki halni tud: annak kard élivel
Dicső halált ad daliás ütközetben;
S kit ő szeret? — —
Ő e világon senkit sem szeret, nem!

Tényként merül fel, hogy Omode nádor négy idősb fia Csák mellett apjuk és Károly ellen küzdöttek s hogy e dynaszta pénzt is veretett, melyekből azonban reánk példányok nem maradtak.

Vegyük elő Szalay Lászlót ő igy ir: Midőn az Árpádok fejedelmi vezérének utósó fi-ivadéka felett a budai sirbolt becsukódott, a nők örökösödéséről annyival kevésbé lehetett szó, mivel a fivér is csak választással vegyes örökösödés alapján vitte a birodalom kormányát s a középkor még nem jutott el fejlődésének azon fokára, hol nőben is jogképességet látott a királyságra, ehez képest Endre özvegye Ágnes odahagyta az országot — az árva Erzsébetben a nemzet nem látta királynéját. Egyik rész választani akart, másik rész azt hitte, hogy Románnak van joga a koronáról intézkedni, az ország dynastái egyike sem tartott igényt a koronára (igy Csák Máté sem) — a szabad választás mellett harczolók először Venczel cseh királyt, Kunegundnak IV. Béla unokájának fiát — kinálták meg a koronával, s e felekezetnek volt vezérlője csák Máté, ellenben a romai szék magának követelvén a jogot, Robert Károlyt küldte be.

Csák Máté azért is küzdött Venczel mellett, mert ez már III. Endre árvájának a hat éves Erzsébetnek is jegyese volt, kivitte ennek megkoronáztatását is, habár a szentszék ezt törvénytelennek nyilvánitá, s hirdette hogy a magyar korona nem választás, hanem öröklés alapján száll föről före s ahoz Károlynak van joga. Ugy mondják Csák Máté is elállott Venczeltől, de Ottóhoz csatlakozott, ki IV. Béla unokája volt, s mint ilyen a kihunyt uralkodóháznak Károlynál is közelebb rokona volt. — Ottó kalmár képében jött Magyarországra, 1305. deczember 6-kán Székes-Fehérváron koronáztatott meg, s ekkor jött Gentilis bibornok Magyarországba, hogy a szentszék szándékát s érdekeit előmozditsa.

1307. október 10-én a Rákoson nyilvánittatott fejedelemmé Károly, s Gentilis iparkodott az ő elleneit kiengesztelni, ezek leghatalmasbikát Trencséni Csák Mátét tárnoknak neveztette ki, s a zordon férfiut sikerült ideig oráig megszelidithetni, esküvel is fejedelmének fogadta Károlyt, azonban a szabad ég alatt Pesten tartott azon beszédére Gentilisnek, hogy Magyarországnak csak a pápa adhat királyt, Csák pártja lezúgta s az ország függetlenségére hivatkoztak, s Csák november 27-ke után körlevélben a lefolyt gyülést törvénytelennek nyilvánitotta s a hazafiakat nádori hatalmánál fogva uj gyülés tartására hivta fel, meghasonlott ismét, s mint tudjuk, a rozgonyi völgyben csatázott is a négyszer megkoronázott Károly ellen, de 1312. junius 15-én meggyőzetett, hatalma csorbát szenvedett, Komárom s Visegrád maradtak csak kezén s 1315-ben a morva széleken pusztitott, Holicsnál a csehek verték meg, azután visszafoglaltatott töle Komárom és Visegrád is, azután tört a nyitrai püspökségre s ezzel uj anathemát vont magára, melyben e szavak:

Átokra vettessék
Legyen elkárhozva, mint ördög szülötte,
Férgek rágják élve!

teljesültek a hagyomány szerint.

Csák Máté habár valódi és jogos elvből indult ki a nemzeti jog védelmére, nyomról nyomra elhagyta a tért, s alászállott.

Emlékezés.

Bánkódó keblem mélyén megzendül
Egy fájdalmas hang komor szavára,
S a hantozatlan, hűs sír-veremből
Fölkél tünt szerelmünk bolygó árnya.

Ez árny, ugy-e néked is megjelen?
Szivedben kinos önvádat keltve
Mint birájában rémes éjfélen
Az ártatlanul elitélt lelke. . . . .

Ki tépte szét szent frigyünk? — oh én nem!
Ki dulta szét földi boldogságom?
— Hallgass gyáva sziv, átkom ne érjen!
Egyetlenem voltál a világon! —

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Tündérkert hová vittelek volna. . . .
Fü, virág néked gyüjti illatát,
Gyümölcsecsel ing feléd a fák lombja!
— Bezártad előttem is ajtaját!

Nem! szavaim vádat nem lehelnek,
Érzésünket az istenek adák:
Ha nincs, te nem hazudhatsz szerelmet,
S én nem olthatom szivem bánatát!

Siromig csak áldást kivánok rád.
Fölötted béke angyala lengjen!
S adjon az ég annyi boldog órát,
Mennyi bánatossal sujtol engem!

Mezey Albert.

---

község legjobb férfiai és női valának, a Mannes családból.

— Van még valami mondani valója? — kérdé a lelkész, föltekintve.

A paraszt gondolkozott kissé, azután igy szólott:

— Magam szeretném a keresztvizre tartani.

— Az az, a keresztelés hétköznap menjen végbe?

— Jövő szombaton, déli tizenkét órakor.

— Van még egyéb mondani valója? — kérdé a lelkész.

— Semmi egyéb. — és ezzel a paraszt megforgatá fövegét, mintha menni akart volna. Erre a lelkész fölegyenesedett.

A lelkész erre elhallgatott, de nem sokára kérdé:

— Mi kivánatod van ma este?

— Ma este is fiam végett jövök, kit holnap a bérmálásban akarok részesiteni!

— Szép gyermek!

— A lelkészt nem akarám kifizetni, mielőtt megtudom, hogy fiam melyik számot nyerendi.

— Legyen az első szám az övé.

— Igy jól van — és itt tiz tallér a lelkésznek.

— Van még valami mondani valód? — kérdé a lelkész Thordra föltekintvén.

Semmi egyéb.

Thord távozott.

Pécs a török világban.

(Lásd szövegét a 382-dik lapon).

Az atya.

— Norvég elbeszélés, Björnsterne Björnson után. —

A hatalmas férfiu, kiről itt beszélni akarunk, név szerint Oeveraas Thord vala. Magasan fölegyenesedve, és komolyan állt e férfiu egy napon a lelkész dolgozó-szobájában.

— Nőm fiu-gyermeket szült — mondá — és meg akarom kereszteltetni.

— Mi legyen a neve?

— Finn, mint atyámat nevezik.

— És a kereszt-szülők?

A boldog apa megnevezé őket és azok a

— Még egyet, — mondá és Thordhoz közeledvén, kezét megfogta és szeme közé tekintett: adja Isten, hogy a gyermek igazi áldás legyen rád nézve!

* * *

Tizenhat év mulva Thord ismét a lelkész szobájában állt.

— Jól tartod magad Thord, — mondá a lelkész, mert semmi változást se vett észre rajta.

— De nincs is semmi gondom, — viszonzá Thord.

* * *

Ismét elmult tiz év; egy napon zajt lehete hallani a lelkész iroda-ajtaja előtt; sok férfi ment be, s élükön Thord állott.

A lelkész megismervén öt, igy szólott:

— Te teljes férfi erővel jösz ma este is.

— Fiam számára a lelkész áldását akarnám kérni — Storliden Karent, Gudmund leányát veszi nőül.

— Hiszen ez a leggazdagabb leány a kerületben.

— Azt mondják felőle, — viszonzá a paraszt, kezével haját felborzalván.

*

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

A lelkész darabig gondolatokba merülten ült, azután a neveket könyvébe bejegyezvén, azt a jelenlevő férfiakkal is aláiratá.

Thord három tallért tett az asztalra.

— Én csak egyet kapok, — mondá a lelkész.

— Azt jól tudom, de a fiu egyetlen gyermekem, s szeretném, ha dolgai jól mennének.

A lelkész eltevé a pénzt.

— Thord, most harmad izben történik, hogy fiad dolgában állsz itt.

— Azonban most már készen is vagyok vele, — mondá Thord, s tárczáját zsebébe visszahelyezvén, köszönt, és távozott.

A férfiak lassanként utána mentek.

* * *

Tizennégy nap mulva, csöndes időben atya és fiu együtt eveztek a vizen Storlidenbe, hogy a menyegző iránt értekezzenek.

— Az evező-pad nem fekszik alattam biztosan, — mondá a fiu és fölemelkedék, hogy azt megerősitse. Ekkor a deszka, melyen állt, kicsuszott, a fiu karjával kapaszkodott, s egy kiáltást hallatván, a vizbe esett.

— Ragadd meg az evezőt! — kiáltá az apa, s fölemelkedvén azt kinyujtá. De a fiu karjai, miután néhányszor utána kapott, megmerevültek.

— Várj egy kissé! — kiáltá az atya, s oda evezett, fia ekkor hátra esett, és tekintetét apjára irányozván, lebukott.

Thord nem akará ezt hinni, a csolnakot megállitá és tekintete a pontra merevült, hol fia lebukott, mintha annak ismét föl kellett volna merülnie.

Ekkor néhány buborék emelkedett föl, azután egy nagyobb, magában, mely elpattant, és a tó ismét tükör-simává lett.

Az apát három nap és három éjjel lehete a pont körül evezni látni, a nélkül, hogy evett vagy aludt volna. Fia után sohajtozott.

Harmadnap reggel megtalálta a holttestet, fölvevé vállaira és hazavitte udvarába.

* * *

Egy év mulhatott el e nap óta, midőn a lelkész egy késő őszi estén, előszobája ajtaján kivül zajt hallott, mintha valaki ovatosan az ajtó-kilincshez nyulna.

A lelkész megnyitá az ajtót és egy magas, meggörnyedt, sovány, ősz ember lépett be.

A lelkész sokáig nézte, mielőtt fölismeré; az öreg Thord vala.

— Ily későn jösz? — kérdé a lelkész és csöndesen megállott előtte.

— Ah, igen, későn jövök, — mondá Thord, miközben leült. A lelkész is meglepetve foglalt helyet és sokáig egyikük se szólt.

Végre Thord töré meg a csendet.

— Valami van nálam, amit örömest a szegényeknek szeretnék adni. — Ezzel fölemelkedvén, pénzt tett az asztalra, s azután ismét leült.

A lelkész megszámlálta.

— Ez sok pénz, — mondá.

— Udvaromat eladtam. — Ez a vételár fele.

A lelkész hosszasan kémlelve nézte vendégét; azután részvétteljesen kérdé:

— Mit akarsz most kezdeni?

— Valami jobbat! —

Ujból hosszas csend állott be. Thord a padozatra függeszté tekintetét, mi közben a lelkész, szemeit ő rajta nyugtatá. Azután halkan szólt:

— Most azt gondolom, hogy fiad végre áldást hozott reád!

— Igen; magam is igy gondolkozom most, — mondá Thord és két nagy, sulyos könycsepp pörgött le arczán.

Pécs a török világban.

(Képpel).

„Németnek Bécs — magyarnak Pécs"; ez a régi mondás legjobban tanusítja Pécs városnak hajdani híres, virágozó állapotját. És e virágzást s a magyarok által Bécscsel lett párhuzamba állíttatását Pécs leginkább azon nevezetes egyetemnek köszönheti, a melyet falai között Nagy-Lajos király emelt 1367-ben, a magyar ifjuság számára. Ez egyetem versenyezett vala tudományosság dolgában az akkor első rendü — de idők folytával szintén hanyatlásnak indult — bécsivel, egész a mohácsi vészig, mely fennállásának véget vetett. Pécs aranykora ez országos csapásig tartott.

Egyébiránt a város jelentékenysége Nagy-Lajos idejénél sokkal régibb, sőt régebb őseink bejövetelénél is: mert e helyütt már a rómaiak tekintélyes várost alapitának, mely Sopiána név alatt Pannonia-Valeria fővárosa volt. — Ezen név a középkor elején elenyészik, s a város — Szent-István óta püspökség székhelye — öt templomáról Quinque-Exclesiae, Quinque-Basilicae, Pécs (pet: az az öt szláv szótól) és Fünfkirchen nevet vesz föl. — Szent-István trónutódja, a gyülölt Péter itt temettetett el, Salamon király pedig 1064-ben itt koronáztatott meg. — Nagy-Lajos egyetemét már említettük; Mátyás is sokat időzött Pécset, s fia Corvin János a Sárvizénél megveretve, a koronával idemenekült, a Hunyady-ház tántorithatlan hive: Zsigmond püspökhez. E püspöknek hivatali elődje volt a híres latin költő Janus Pannonius, kit Mátyás nagy tudományáért annyira kedvelt volt, de a kinek később mégis számkivetésben kelle meghalnia, pártosságáért. — Ulászló király 1495 tavaszán Pécsett fogadta vissza kegyelmébe a fellázadt Ujlaky Lőrincz herczeget; ugyanekkor nagy vendégséget adott itt, és a hozzá ideérkezett török követtel a békét megkötötte. (Marczius 27.)

A szerencsétlen mohácsi ütközetben a pécsi egyetem ifjai közül 300-an külön dandárt képezve vettek részt, és haltak meg a hazáért. E gyászos harcz után Szolimán a várost fölprédáltatván, a váron és a benne lévő igen szép székesegyházon kivül — mely ma is Magyarország egyik legszebb temploma — elhamvasztá. Lakói közül sokakat rabsága harczolt. A török kivonulása után Pécs az ország törvényes királyának I. Jánosnak hódolt, s hatalmában is marada hiven, egész annak haláláig; sőt még azután is az özvegy királynőt Izabellát s a kisded királyi árvát II. Jánost uralta, mig csak a török el nem foglalá.

1541-ben, midőn Szolimán I. János özvegyének megsegitése ürügye alatt Budát ravaszul hatalmába ejté, s Enyingi Török Bálintot a Zápolya-ház egyik legtekintélyesebb oszlopát magával vivé: visszamentében Pécscsel is Budához hasonló módon akart cselekedni. De Athinay Simon — János király régi hadvezére s ekkor pécsi főkapitány — okulván az előtte álló példán, — nem tárta föl a kapukat a félelmes barátnak. A szultán azért nyilt ellenségképen lépett föl, támadást intézett. Azonban Athinay oly vitézül védelmezé a reábizott erősséget, hogy a világverő hatalmu Szolimán, roppant seregeivel kénytelen lön Pécs alól szégyent vallva elvonulni.

A törökök császára 1543-ban szégyenét megboszulandó: még óriásibb táborral, teljes ostromkészülettel jöve Pécs ellen, — és ekkor az ország megrémülvén, nem ugy, mint azelőtt Athinay alatt, csufosan kivonult a városból és várból Szolimán elől, ki julius 20-kán szépen befészkelé magát egy kardcsapás nélkül a nagy üres városba. — A szultán szandzsákság székhelyévé tette Pécset, s a várost Dervis-Ali nevezetü elökelő török családnak adományozá; ennek kihaltával pedig Zlaistán basa sajátjává lőn.

Pécs régi lakói a török elől nagyrészt kifutottak az országgal együtt: azért helyettük Szolimán sok török lakost telepített be, a kik ide a szép fekvésü s termékeny helyre örömest jövének. A keresztyén templomok ezek számára mecsetekké alakíttattak át, uj török mecsetek is épittettek; mint képünkön látható: a törököknek a külvárosban 6, s a belvárosban vagy várban 1 mecsetjük volt, mig a keresztyéneknek itt is ott is csak egy-egy szentegyházuk. —

Pécs egyike hazánk azon városaink, melyek leghoszszabban viselék a török jármot, ugyanis 1543-tól 1686-ig. E majd 150 éves időszak alatt nem csoda, ha a város csaknem egészen eltörökösödött, s a mi ezzel együtt jár: régi fényéből kivetközvén, keleti rondaság üté föl tanyáját falai közt. De azért ezen korban is jelentékeny hely volt, mert mint Sennyey István váczi püspök 1729-ben irja róla: akkor benne mintegy 1040 lakott ház létezett, tehát már körülbelül fele, mint most, a midőn a lakosok száma a 20,000-et meghaladja. Ez 1040 ház közül csak 40-et lakott katholikusság, a többit török és református, — mert Stáray Mihály Baranyát s ennek székhelyét Pécset mindjárt a hitjavitás kezdetekor megnyeré Kálvin tanainak. A főtemplom török mecsetül használtatott. —

Az ozman uralom alatt kivált az erődítvények jó karban tartására sok gond volt fordítva Pécsett, a minthogy képünk is — melynek eredetije a XVII.-ik században készült — teljes erősségükben, épségükben tünteti elő a hadmütan szabályai szerint épített szilárd bástyákat, és az ezekből kidomboruló köröndöket (rondella). Az egész erődítményt körülvevő sánczokat, sőt belvárt a várostól elválasztó árkot is a Tetye folyó — mely a városon fölül, dús forrásból fakadt — tölté be vizzel. Kapu a városból 4 vezetett ki.

Igy megerősített fészkükben a törökök biztonpipázgattak. Képünk is az előtérben ilyen, a biztonlét édes tudatában kényelmesen fekete kávézó és csibukozó török társaságot ábrázol, a mint hosszu, bő kaftánjaikban, turbánosan kiülnek a jó bort termő hegyre, s lobogó tüzet gerjesztve melegítik illatos mokka-italukat. Lenn, alattuk terül el a jól erődített kies város.

A pécsi törökök csendéletét csak egyszer zavarta meg a másfél száz év alatt komoly veszedelem, 1664-ben tudniillik, a mikor Zrinyi Miklós, a hős és költő, engedelmet kért Leopold császártól egy téli hadjáratra, s ezt megnyervén, csakhamar 16,000 magyar sereglett a nagynevü vezér zászlói alá, kikhez még Hohenlohe is csatlakozék 9000 némettel. E sereggel Zrinyi január 28-kán váratlanul Pécs alatt termett, s azt mindjárt az első meglepetésben, roham által szerencsésen bevette; mig ő a had javával a Szolimán által épitett czéki nagy hidak és hidfőerődök megostromlására és lerontására odajárna: a pécsi vár — vagy belváros — vivását vezértársa Hohenlohe vezette, de sikertelenül. Ennélfogva febr. 7-kén a visszatérő Zrinyivel együtt fölprédálván és fölgyujtván a várost, s magukkal vivén annak keresztyén lakóit, elszállának Pécsről. Tömérdek zsákmányt nyerének a kalmár-árukkal rakott városból. —

Ezen véres intermezzo után, ismét nyugodtan éltek, a pécsi törökök 1686-ig; ekkor Buda bevétele után Badeni Lajos herczeg küldetett 13 czreddel Pécs visszafoglalására. Az ostrom és a városnak öldöklő roham által történt megvétele — mert a törökség keményen oltalmazá magát — október közepén történt. Az első a falakon Makár János nevü magyar huszárezredes volt, a ki jutalmul egyebek közt az egyik pécsi szőlő-hegyet kapván, ez róla ma

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

is Makár-hegyének neveztetik. — A város bevétele után, a vár is mind tüzesebben ostromoltaték, mig nem a törökök szerződésre földadák, ugy hogy szabad kiköltözést nyerjenek Szigetvárba. A török és bosznyák lakosok közül azonban számosan megkeresztelkedtek, s itt maradának; ezekhez s a régi magyar lakosvén, Vechy császári főparancsnok segítségével annyira katholikussá tevé, vagy elüldözé a régi magyar református lákosokat is: hogy a városi tanácscsal már 1692-ben kimondathatá a végzést, hogy Pécs határában nem-katholikus lélek nem türetik meg. Ekkép alakult át Pécs olyanná, a milyen jelenleg. —

vetett a kuruczvezér: büntetésül, miért fárasztották ide a nyakas lakosok Fejedelem ő Nagysága vitézeit, miért nem küldtek táborukba önkénytes hódolatukat jelentő küldöttségét, — midőn jól tudták, hogy már rég Simontornya alatt táboroznak. A sarcz ügyében folytatandó alku végett két órai fegyverszünet

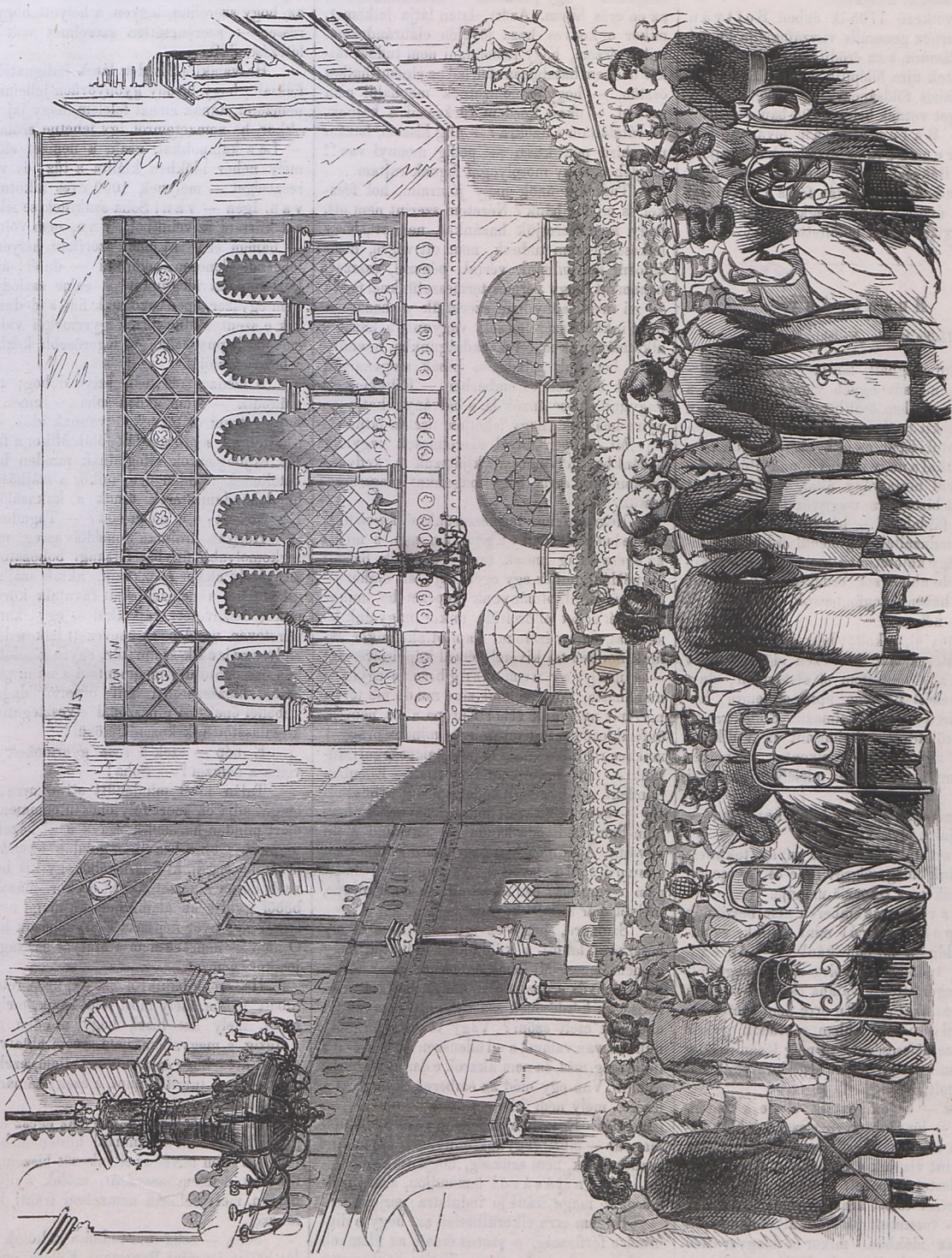

A vigadó diszterme Liszt Oratoriuma előadatásakor.

(Lásd szövegét a 388-dik lapon).

ság maradványához még fele rácz és német lakók telepíttettek ide, ez utóbbiak Németország sváb tartományaiból. 1687-ben Radonay Mátyás, ki pécsi püspökké neveztetett, ismét kath. püspöki templommá fordíttatá vissza az 1543-ban mecsetté alakított gyönyörü bazilikát, s a város uj lakói mind katholikusok lé-

Hátra van még a vár történetének kiegészítéséül elmondanunk annak kuruczvilági viszontagságait. — 1704-ben Rákóczi egyik lovas ezredese Sándor László 3000 kuruczczal szállott a város alá, miután Veszprémet, Fehérvárt, Simontornyát és Siklóst már bevette volna. Pécsre keméný sarczot

köttetett, s ez időközben a ráczok hitetlenül kilövöldözvén a kuruczokra, ugy hogy kettőt agyon is lövének: Sándor László boszura gerjedve, rohamot veret, s irtóztató dühvel vetvén magát a bástyákra, beveszi a várost és várat, a házakat kizsákmányoltatja, s a rácz és német lakosokból 800-at kardra hányat. — Hat

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

hét mulva Herberstein cs. tábornok s slavoniai parancsnok 12,000 rácz haddal Pécsnek segélyére jö; mire a kuruczok a négyszeresen tulnyomó erő elöl prédával gazdagon megrakodva, bántatlanul kivonulnak. Herberstein ráczai pedig bejövén, hitsorsosaiknak üldözéseért, a katholikusokat, különösen a papokat és kanonokokat, kegyetlenül gyilkolni kezdették, s a kath. egyházakat kirabolák.

A következő 1705-ik évben Bottyán János kurucz generális visszafoglalja Pécset Rákóczi számára, s az erődítéseket lerontatja. De a németek ujra fölépítik a várat 1706-ban, s a város falait földsánczokkal helyettesítvén, ismét őrséget vetnek belé. 1708-ban e sánczokat Béri Balogh Ádám lovas és Balogh Ferencz gyalog ezredesek megvijják, rohammal Rákóczi részére, s ujból lerontatják Többé nem is épültek aztán föl, s a szatlmári béke után maga a vár is végképen leromboltatott, s a vizes árkok betöltettek. —y—n.

Mutatvány.

Jósika Miklós „Emlékirat"-ából.

A költő meghalt, lantja elnémult, és nekünk nem maradt egyéb vigaszunk, mint a halhatatlan szellem örökbecsü munkálataiban keresni őt, kit testi szemekkel többé nem fogunk láthatni. Épen ez okból ismertetjük meg t. olvasóinkkal a nagy regényirónak utósó munkáját e rövid mutatvány által, s e kiszakitott nehány lap bizonyára meggyőzend mindenkit, hogy a — fájdalom! — bár bevégzetlenül maradt, de mindazáltal végtelenül érdekes „Emlékirat" négy kötetét megszerezni nemcsak kötelessége, de abból sok érdekes tanulságot is meríthet, hazánk legfontosabb korszakának történetére nézve.

De hagyjuk a költöt beszélni:

Visszatérek már most ezen időre, melyet uj aerának neveztem el életemben, de a mely elnevezést itt nem apró életemre, hanem a hazáéra kérem alkalmazni. Emlékiratom e IV-dik kötete, s alkalmasint az V-diknek egy része, ugy is nagyon elvontak személyes eseményeimtől, melyekhez mielébb visszatérni vágyom.

Mit mondjak? — miként kezdjem? — Egy sohajjal t. olvasó.

Elvérzettünk, erkölcsi és anyagi tekintetben — élünk még végre: et c'est à recommancer! miként a franczia mondja.

Sehol a világon az emberek nem beszélnek annyit a politikáról mint nálunk, és miből állt eddig a mi politikánk? — Az exigentiák tudománya volt-e ez? s megértettük-e, s megértették-e valaha őseink — tisztán ezen exigentiákat? — Én erre nem merek feleletet adni, miután abban se tudok gyarló eszemmel se bölcseséget, se még józan itéletet is látni, a mit derék, szent első királyunk fiának tanácsolt.

Akkor — az exigentiák elseje s legfontosabbika — lön kihagyva a számitásból. Akkor is az a harczias dicső nemzet, mely összefolyt — mint vizeink a Dunába — s együttes, hatalmas testet képezett — mely aztán annyi hadias nemzet fölött aratott diadalt, alkotott országot — teremtett páratlan alkotmányt; és mégis amaz időkben, mikor a magyar név annyi prestige-el, annyi fascináló erővel birt, eleink — elmulasztották a szerencsés pillanatot, azt egygyé önteni, erős testté tenni — minő most Francziaország, minő Anglia — s minő lesz Olaszország.

Ezen politikai összeolvasztás — mert csak erről van szó — volt akkor az idők szoros, közvetlen exigentiája. Ez az idő, mint minden válság, rövid volt. Elmulasztották őseink — mi vissza nem fogjuk többé hozni, s bármennyire imádjuk hazánkat — az a polyglot államok sebeit nem fogja többé kiheverni.

Szomoru, fogják önök mondani. — Vigasztalódjanak! ez nekem magán véleményem, s ki vagyok én — igénytelen kapás az Ur szölöjében, — egy ábránd az eszmék országában — egy phantom — hazámban. De ez az én erős hitem. Azért, Isten látja lelkemet, mikor e kedves haza jövőjén elábrándozom, mikor érzem, hogy lemondani nem tudok, mikor bennem hatalmasan felriad az elnémíthatlan ösztön, — hogy e nemzetnek meghalni nem szabad, — okait kezdem fürkészni a bajnak, — rátaláltam-e azokra? — alig hiszem, hazám nagyhirü politikusai — pedig mennyi van!! meglehet, hogy mosolyogni fognak rajtam.

Tudják-e önök nagy jó uraim, hol fészkel, és mi föhibánk? Nézetem szerint nem ott, hogy nem szeretjük hazánkat, nem ott, hogy lelkesedni nem tudunk, nem ott végre, hogy áldozni ne tudnánk vérrel, pénzzel, észszel; hanem ott, hogy vérmes természetünknél fogva — mi nem annyiban szeretjük a hazát — mint inkább szerelmesek vagyunk a hazába, alkotmányunkba, ősi szabadságunkba, nevünkbe, s bennünk mindazon hibák megvannak, melyek a szerelmes emberben. — Féltékenyek vagyunk, kissé önzők is, s bálványunkat annyira imádjuk, hogy lehetlen tisztán látnunk.

Mi — épen mivel szerelmesek vagyunk hazánkba, folytonosan kijátszuk a kedvező pillanatokat arra, hogy magunkat megszerettessük.

Nem vagyunk természetünknél fogva hiu, türelmetlen, nyugtalan nép, s mégis az egész világ annak tart. Tehetünk bármit — például mikor egy egész fajt, az oláhot — bevettünk alkotmányunk gépezetébe, mikor az urbériséget eltöröltük, mikor nagyaink iskolákat, tanintézeteket alapitottak, mikor nálunk minden faj kivétel nélkül képviselve volt — a magyar nemességben, s egyik se mondhatta, hogy valami sine me de me történik, mit nyertünk vele? Európa a jót, nemest, önfeláldozót, a mit tettünk — mindez óráig — makacs roszakarattal s igazságtalansággal iránt tunk — nem nekünk tulajdonitja. — Ellenben mindent, a mi, nem mondom nemzeti büszkeség — hanem nemzeti hiuság, zavargás, üres bum-bum és handa-banda — az mind a mi mivünk. A ki nem hiszi, olvassa a külföldi, sőt a szomszéd lapokat. Az augsburgi dadát nem is említem, ezé olyan affaire de boutique, melyet már mindenki tud.

Szomoru, hogy ez igy van, de a ki oly hosszasan lakott a külföldön, tudhatja, hogy ez nem mese. Mi lehet ennek az oka? A kitartó, szivós propaganda, mely, mióta a nemzetiségek kérdésének szárnya nőtt, nem szünik ellenünk cselt szőni? Vagy csakugyan bennünk is van valami, a mi ellenszenvet gerjeszt? itélje meg más, én nem akarok e darázsfészekbe nyulni. Van egy mód az emberek kiengesztelésére, mely nem kiván se öngyilkosságot, se lemondást. Egy oly hatalmas nemzet 8,000,000 magyar — mert vagyunk ennyien s naponkint szaporodunk, nem szükség, hogy csak pillanatig is dignitásáról lemondjon, azért hogy másokat maga iránt jó indulatra gerjeszszen.

Hanem erre elkerülhetlen az, hogy e dignitás, e férfiasság, e szoros érzete az illemnek meglegyen a nemzetben. Talán közbevetve megemlíthetem itt azoknak igen nevetséges tudatlanságát, kik folytonosan azon jajveszékelnek, hogy kevesen vagyunk. Hát mikor a szép hazát elfoglaltuk, volt-e csak fél annyi magyar, mint most?

Gyermekes, könyelmü nemzet, mely a legkomolyabb időket — hol lét és nemlét felett van a kérdés, — lármás handabandákra, toasztozásokra vesztegeti el: az nem fog soha imponálni.

E: mindenben áll — politikában leginkább. Vannak idők, melyek a legkomolyabb megfontoltságot, a legszorosabb egyetértést kivánják, ez a conditio sine qua non.

A mi nemzetünk nem szerencsés! tudja mindenki, sok dicsőség cser- és babérkoszorúja dicsőitette már homlokát; de mivel fatum az, hogy szerelmes legyen, a helyett hogy szeressen — szerencsétlen szerelmes volt egész létezése alatt.

Ha valaki a röviden látók indignatiójával fölkiált, hogy bizony gyönyörüen jellemzem a nemzetet, annak én azt felelem, hogy jaj volna akkor, ha nemzetemről igy lehetne szólanom! — Le a kalapokkal, urak, a nemzet előtt — mely nehéz időkben kiállta a tüz- és vérkeresztséget — melynek 1000 éves alkotmánya van. Igen — van! Soha senkinek se sikerült azt kiirtani sziveinkből. Van, nem volt csak — hanem él — ki lehet szorítani helyéről, el lehet ideiglenesen némitani — de él! átreszketi minden idegünket — és ne csalódjunk! nem egyszer épen azoknak fiai s dédunokái, kik e szent földnek rosz gyermekei valának, emelék legmagasban s legerősebb kézben a a haza zászlóját.

A nemzet élő test, szive dobog, tüdeje müködik — nem pihen soha — innen van, hogy rétegei változnak, s vannak idők, mikor a tajték s a seprő usznak fölül. Mikor a faiseurök és jongleurök elfoglalnak minden helyet, betöltenek minden ürt; mikor a szájhősök és handabandamesterek ülnek a kakasülőn. — Ez volna-e a nemzet? — Tagadom!

Hogyan uraim, e komédiás sereg, mely a legkomolyabb ügyből fersangi bohózatot torzit? Mely akkor paczkázik, akkor szájhősködik, mikor a nemzet saját ravatala körül áll, mikor összevetett vállakkal — egy akarattal, félretevén minden ugynevezett lelkesedést — mely ugy is csak szalmatüz, egyre gondol, egyben összpontosul: megmenteni a mi megmenthető, visszaszerezni mit örömtől dagadozó kebellel ének- és pipaszónál elvesztegettünk s kiszalasztottunk kezeink közül!

E nép — ezek a rosz gyermekek — ez volna a nemzet? — Soha!

Talán mert mindenütt ott az orra, mert magát adja el, mert folytonosan commendiroz, mert minden harmadik szava a — hazafiság? — mert többre becsüli a gazdag uzsorást, ki hivatalra segiti, ki fölöslegéből egy kis borravalót dob a nemzetnek, ki olykor mások zsebéből gyüjti az alamizsnát s a maga nevében osztja el, s nyer népszerüséget a mások hátán? Ó nem — nem! ez nem a Mátyás és Nagy Lajos-kori nemzet.

Ha én hibáinkról szólok, azon rétegnek hibáit értem, mely most felül uszik, mely szerepel, mely azt hiszi, hogy minden az övé a Rézig, s megvallom, nem érzem hivatva magamat arra, hogy ezeket ünnepeljem, ezek előtt csóváljam a turribulumot, s ezek számára fonjam a koszorukat.

Ha én azt hinném, hogy az egész nemzet ilyen, hallgatnék s hamuval hinteném be fejemet! de épen mivel az ellenkezőt hiszem, s vágom az értelem messiását, szólok nyiltan és bátran, mert belőlem nemzetem iránti kegyelet szól.

Soha — soha sem tudnám költöink példáját követni s mint Berzsenyi, Kölcsei et ceteri, a magyar nemzetet lepiszkolni, azt gyávának, nyomorunnak mondani, átkozódni hazám ellen, s egy két hitvány fráter hazafiatlanságát az egész nemzetre kenni!

S vannak emberek, kik az ily szentségtörő átkot szépnek, férfiasnak, nagyszerünek tartják — idézik, ismétlik, bizonyos kéjérzettel mondván, hogy ez vagy ama költönk, a kö-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

zeli s régibb multból, hogy öldökölte, korholta, átkozta a nemzetet. — Piha!! urak.

Van nálunk elég gáncsolni való: de nem a nemzet! — Hanem egy más szomoru, rothasztó jelenség mutatkozik korunkban — ennek kell kissé szeme közé világitni, s fejelágyát megtapogatni. — Régen ült az életen kivül magasan és magasztosan egy megvesztegethetlen biró: történelemnek, historiának nevezték ő kegyelmét. Ez hozott aztán itéletet elevenek és holtak fölött. Festették — vaknak is — hogy szemeit semmi se kápráztassa el, s hogy a bölcsben, nagy hivatalnokban, hatalmas urban szintugy kiismerje a hitvány kópét, mint az első tökfilkóban. — Akkor, ha valakinek azt mennydörögték hatalma és dicsösége közepett: Várjunk! majd itél fölötted a historia! Ez aztán nem volt üres szó.

Most mindezt megváltoztattuk, miként Falstaff mondja: most a történelem csak két cathegoriát ismer: az élő embert és a halottat. — Mig valaki él, addig a hatalomé s a gazdagságé — a befolyásos embereké, s a kik ügyesen szövik a cselt, azoké a dicsöség, a tömjén — a hozsánna — vagy a sár, melylyel dobálják, a rágalom melylyel bekenik-fenik, az üldözés s. a. t. — Ha pedig meghalt — ó, ez egészen más! — Hiszen mi oly igen jószivü ficzkók vagyunk, és annyira gaudemus similes similibus, hogy nincsen olyan szószegő, köpenyforgató, intriguans, minden fából faragó lump — kitöl megtagadnók az apotheosist!

E részben messze tul tettünk a régieken. Okos emberek voltak azok, hogy ne legyenek kénytelenek a rosz és jellemtelen emberröl is dithirambokat énekelni, azt az elvet állitották föl, hogy: de mortuis aut bene, aut nihil. Most a legenda igy szól: de nebulonibus mortuis semper bene! — Mindent meg kell koszoruzni — ami nincs többé, s épen azt, mit az emberen életében kinevettünk, kifiguráztunk, elö kell szedni a lomkamrából, s a szép zürben gyöngyöket fölfedezni.

Igtassunk ide már most egy rövidke reflexiót, mert nem szeretnék félreértetni; s ha önök közt igen sok eszes ember van, léteznek entétirozott emberek is, kik talán igen jól megértenek, de sehogy sem akarnak megérteni.

Ez a reflexio abból áll, hogy habár én az ellenvéleményt türni tudom, sőt kinek erős véleménye van, ha az enyimmel ellenkező is, tisztelni tudom: van egy fajtája a csikoknak, — nem csikóknak kérem! — kik mindenütt keresztülcsuszszannak, ma radicalok, holnap pecsovicsok, ma a demokratiával coquetiroznak, holnap az aristokratiával. Teljes lehetlen öket megragadni, az ember soha sem tudja, kinek üstökét fogja. Az ily jongleur — az ily aequilibrista — nem lehet soha tiszteletreméltó. És ime itt van a tulbuzgóság nagy botlása! Ezeknek lehetne mondani: pas trop de zéle! messieurs!

A legnagyobb engedékenység, e legveszedelmesebb, mások befeketitésére olykor egész könyvet iró s aztán toties-quoties sarkon forduló emberek iránt az, ha mondjuk: kár hogy ezen eszes, gazdag, magas állásu férfiunak jelleme — meg nem felelt — többi tulajdonainak. Igy itélünk-e most?

Fordulj el Clio! oltsd el szövétnekedet, nem vagy te többé — az a hatalmas istenség, mely egy Titus és Augustus arczárol is le merted az álczát rántani, s az igazság rendito itéletszavát hallatni elevenek és holtak felett.

Ebierbing, Hall, Tukulito.

(Lásd szövegét a 385-dik lapon.)

Az eskimók.

(Vége).

(Két képpel).

Már azelőtt hat évvel mindketten Angolországban voltak, és a királynőnek is bemutatattak.

Ebierbing egyaránt kitünő vadász, halász és hajós, és ügyes munkás is.

Hall látta, mikép nehány darab egyszerü szerszámmal bámulatos rövid idő alatt egy maga kényelmes kunyhót épitett.

Izmos, mintegy öt láb magas ember; neje pedig kisebb nála; de testalkata még izmosabb az övénél.

Csinos karton-ruhájában és szépen lesimitott hajával takaros európai parasztmenyecskének tartanák.

Hall első találkozását Tukulitoval igy irja le:

„Az 1860. év november másodikán épen levelet irtam hajószobámban, midőn valaki szende hangon angolul igy szólitott meg: „jó reggelt, uram!“ Ily kedves hangon csak nő szólhat.

S föltekintve rendkivüli meglepetésemre Tukulito állott előttem, kezét nyujtva felém.

Fodros ruhát viselt, mantillet és fején nagy csipkés fökötöt.

Férje korántse beszélte az angol nyelvet oly folyékonyan, mint Tukulito; de azért eleget tudott, hogy megértessem magamat vele.

Sokat beszéltek Angolországról, és ottani tartózkodásokról, különösen a királynő nagyon tetszett nekik.

Tukulito egészben kedves nőnek mondható, természetes eszét pedig bámultam.“ Hall a következő napon viszonozta a látogatást és a háziasszonyt kötéssel találta kezében.

Rövid idő mulva theakatlant tett az asztalra, halzsirral lámpát a katlan alá, s oly fölséges theával vendégelt meg, minél jobbat az első new-yorki kávéházban se ittam.

E nemes italt Angliában kedvelte meg, és a czethalvadászok látták el vele.

De e házaspár életmódja korántsem tekinthető az eskimok életmódjának; mert ez merőben kivételes.

Az eskimok élelme, ruházata és lakása egészen sajátságos, és teljesen lakhelyükhez és az éghajlathoz alkalmazva.

Majdnem kizárólagosan állatokkal táplálkoznak; megeszik az elejtett majdnem minden részét: husát zsirját, vérét és beleit.

Bár átalánosan másképen hiszik, még nincs e földnek oly része, mely gazdagabb volna állatokban, mint az északi sark vizei és partvidéke. A főeledel a (Seehund) képezi, mely az eskimonak ugyanaz, a mi az európainak buzája, fája vagy köszene, vagy az ázsiainak a rizs:

(Seehund) egyetlen háziállatuk pedig kutya, mely nekik az, mi a beduinnak tevéje és az európainak a ló és szarvasmarha.

Hall egy eskimo lakomát igy ir le:

„Legelőször az illető állat, többnyire (Seehund) vizzel való befecsecsentése által szenteltetik föl; mire a háziur és egy segédje takaróját, azaz bőrét a szalonnájával együtt lefejtik csontos és izmos részeiről.

Aztán fölhasitják és a vért gondosan edénybe gyüjtik, melyet az eskimok az állat legbecsesebb és legfinomabb részének tartanak.

Aztán a másra kerül a sor, melyet a házi ur egyenlő adagokban oszt el a vendégek közt.

Mint az állat többi részei, a máját is nyersen eszik, mellékletül egy darabka finom szalonna szolgál, körülbelül annyi, mint a mennyi vajat mi nálunk szokás a kenyérre kenni.

Aztán elosztatnak az állatnak csontos ré-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

szei. Én versenyt ettem az eskimókkal. A szokás második természet, és a szükség törvényt bont.

A lakoma után Tukulito a közel kunyhókba (Seehund) zsirt küldött, a lámpák megvilágitására, ugy hus- és véradagokat. Ez közszokás az eskimóknál.

Megosztják a szerzeményt bőség idején, és közösen éheznek, eledel-szük napokban. Az eskimók ruházatát, szintugy mint életmódját nem a szokás vagy divat, hanem főleg az éghajlat szabja meg.

Nagyrészt állatbőrből áll. Gyürük és fejszalagok kiegészítik a nők öltözékét.

A szépnem finom müveltségéhez tartozik a kilaun játszása.

Ez egy egyszerü tamburinféle hangszer, mely vékony abrincsra feszitett iram szarvasbőrből áll. Van markolatja, és a játszó nem a bőrt, hanem az abrincsot üti, és a tompa hangokat, mert zenének nem mondható, tánczczal kiséri.

Az eskimók jelenleg a nomád-népek közé tartoznak. Vándorlásaik nagyrészt csak a partvidékekre szorítkoznak.

De több területen tett ásatások és hányadékok gyanitatják, hogy hajdan állandó lakhelyeik voltak.

Számuk fogy mióta alkalmilag fehér népekkel érintkeznek.

E jelenség még eddig megfejtetlen talány.

Északamerika réz szinü öslakosait a „tüzesviz" (pálinka) élvezete, és vadászterületeik elvesztése semmisitette meg; a déli tenger szigetlakosait pedig a fehérektől öröklött számos betegség; de az eskimóknál hasonnemü káros befolyásnak nyomát nem találhatják.

Őket az aszkór gyériti; és bármi legyen oka, annyi tény, hogy e nevezetet nép gyorsan közeledik végelenyészése felé. —d—

Pope.

(Etudes de litterature ancienne et etrangère. Par M. Villemain).

A Shakespeareben oly uj és szabad, Miltonban oly tudósan eredeti, Dryden ecsete alatt oly könnyed s néha oly tündöklő angol költészet, Pope szép müveiben azon elmés és nemes kecsnek, az alakok azon tisztaságának adta példányát, melyet klassikus izlésnek neveztek s mely hosszu ideig franczia izlés volt. Ha megismerkedtünk Shakespeare halhatatlan teremtményeivel, ha tanulmányoztuk az angol lángész magasságát ezen összelte, századához hasonlólag barbar és hatalmas nagy költőben, ha andalogtunk Milton költői lelke fölött, melynek lelkesedését szünet nélkül a tanulmány s emlékek táplálták, még azon félénkebb tehetségek müvészileg készitett remekeit is megizlelhetjük, kik már előrehaladottabb müvelődés korában tündöklöttek. Iratáikban inkább a kor tudományát látjuk, mint az egyéni lángészt, — eszméik inkább, a társadalmi élet mesterkélt szüleményei. De, ha szeszélyes pillanataikban visszatérnek a természethez s ha birnak a világ által szétzuzott képzelődés vidám ötleteivel — a meglepetés és ujdonság érdeke társul nagy gonddal simitgatott müveikhez: ilyen volt Pope, a legcorrectebb s mégis eredeti angol költő.

Pope Sándor, Stuartok ügye mellett buzgó katholikus család ivadéka, született Londonban, 1688. máj. 22-én. Anyjának három fivére közül (az anya egy York-grófságbeli nemes leánya volt) az első I. Károlyért viaskodva esett el, a második haláláig a fejedelem szolgálatában állott, a harmadik pedig Cromwell kényuralma alatt kivándorolván, Spanyolországban tábornoki rangot nyert.

Pope születésének évében, szülői elhagyták londoni lakásukat s elvonulva a windsori erdőben Binfieldbe huzódtak.

Atya, ki hosszas ideig bankár s kereskedő volt, mindenét eladta s nem bizván az uj kormány hitelében, huszezer guineet zárva ládájába, e nem nagy összegből, mely esztendőről esztendőre fogyott, csöndesen éldegélt. A leggyöngédebb gondoskodásban részesülve Pope elkényeztetett, beteges gyermek volt s ritka kedvességü hangjáért kis fülemilének hivták. Csak irni kelle tudnia, hogy igen szorgalmas legyen. Irni pedig magától tanult, — eleinte a nyomtatott könyvek betüit utánozván. E tudománykáját, melyet ritka tökélyre vitt, egész életén át megőrizte, mivel rendes irása, ha ugyan igy szólhatunk, eléggé rosz volt.

Nyolcz éves korában egy katholikus paphoz küldék, ki egyszerre vezeté be a latin és hellen nyelv elemeibe. Az ifju növendék honi nyelvén is olvasá Homér és Ovid költői fordításait. Szép előmenetelt tett és iskolázás végett nem sokára Winchester közelében, Twifordba, — majd később a londoni hydepark-corneri iskolába küldetett. Ez időtájon nehányszor megfordulván a szinházban az Ogylby által fordított Iliásból, saját versei beszövésével drámát készitett s müvét a házi kertész segélyével, ki Ajaxot személyesité, elő is adatá.

Tizenkét éves korában visszahivatván Windsorba, természetes lángesze- s költészet iránti vonzalmánál fogva, a mező s magány ihletése alatt, neveltetését inkább könyveiből, mint tanitóitól nyeré. Pope maga mondá, hogy nem emlékszik azon időre, midőn első verseit irá. Atyja, az Ovidénál sokkal elnézőbb, szitotta költői lelkesedését, mely csepp el se volt ellenállhatlanabb a római költőénél, s mely a kényszernek szintugy nem engedelmeskedett volna. A jó ember, bár a tudományosság nem volt épen erős oldala, kis költemény-tárgyakat adott föl fiának, nem egyszer javítgatá müveit s legutósó és legnagyobb dicsérete az volt, ha elmondhatá, hogy fia jó kadenczíákat csinál.

Bármily apróléckosak legyenek is e vonások, belőlük lehet kimagyarázni, hogy a magányban s már gyermek években föléledt költői lángész, miként hozta létre Popeban azon kora érettséget s verselési jártasságot, mely már első müveit jellemzi s melyet a „magányhoz" tizenkét éves korában irt ódájában is föltalálhatunk. Költői játékaihoz az angol mintaképek s a latin irodalom tanulmányozása járult. Az öreg Chaucer, vagy némely ragyogó, de hanyag költő, mint Rochester verseinek utánzásában, néha javitásában, ujra-dolgozásában, correctebb s csinosabb alakbani előállitásában gyakorolta magát. Ezen foglalkozás s a még gyermeknél ritka szabatos, tiszta izlés nem sejteté-e Pope lángeszének jellemét, azon inkább tudós, mint lelkesült, inkább ügyes, mint termékeny, inkább müvészi utánzásra, mint szerencsés eredetinek előállitására teremtett irmodort?

A gondos tanulmány, correctségre, csinra fordított korai figyelem oly müveket hozott létre, melyek mindaz irály tökélye, mind szerzőjük éveinél fogva egyaránt figyelmet költének. Fordítási kisérletei s pásztori költeményei, ifjuságának csaknem első gyülmölcsei, a tapasztalatlanságnak legkisebb bélyegét se hordják magukon: látszik rajtuk a költő érettsége, de nem Virgil szerencsés lágysága, isteni természetessége; Pope sohase érte el azt.

Tizenhét éves korában, már mint kihiresztelt költő, néha-néha meglátogatta Londont, s korának több kitünő szellemével baráti viszonyt kötött, kik jó tanácscsal s nem ritkán dicsérettel halmozák el, melylyel hiusága kielégithetlen volt. A nemes és elmés Congréve szivélyesen fogadá; meghittje lőn Wicherleynek, az ötletdús vigjátékirónak, ki ifjuságában Cleveland herczegnőnek volt kedvese II. Károly udvarában.

Az ifju költő komolyan tanulmányozá az öreg és szabados Vicherley müveit, melyekből se correctséget, se illemet nem tanulhatott. Ugyanekkor Walsh, ezen kor leghiresebb itészének barátságát is élvezé. Szorosabb viszonyban állt egy Cromwell nevü nemessel és Sir Trumballel, a Windsorba visszavonult egykori konstantinápolyi követtel. Olvasmányaival és verseivel mulattatá őket; ugy látszik, hogy ekkor még másra gondja is alig volt. A régieket folyvást tanulmányozá Homertől Statiusig, kit Virgil után legjobb versirónak nevezett*). Csodálata irányában annyira ment, hogy lefordítá a Thebais első könyvét, bár e költeményben sok tulzásra, szabálytalanságra, söt földrajzi hibákra is akadt. Tanult olaszul és francziául, olvasá Rochefoucauldot s csodálá Malherbes zengetességét. Azon négy pásztori költemény, melyet tizenhat esztendős korában irt, volt első, közzétett müve. Ugyanezen évben (1709) adta ki „Kritikai kisérlet"-ét, mely müve, ha nem ér is föl Boileau költészettanával, meglepő tünemény az édes ész ereje, az igazság, s izlés miatt, melyet a huszéves költőben föltételez: már e müben mutatkozott a szatira azon keserüsége, a rosz szerzők iránti személyes, heves gyülölet, mely Popet tüzelé, s mely éltének tevékenységet, de sokszor boszuságot is eszközlött.

A gyönge beteges testalkatu, már gyermekkorában könyvek közé temetkező s a költői hiuság ösztönzésénél egyebet alig ismerő Popen, a nyugtalan és féltékeny ingerültség csakhamar erőt vőn. Idétlen termetü volt, csaknem pupos, maga magát „Anglia legkisebb emberi teremtményének" nevezé. Természeti hibája sokszor durva gunyra szolgáltatott alkalmat; ide járultak még az irodalmi birálatok is, melyek kedélyét méginkább elkeseriték. Az igazságtalan szatira által csaknem annyira üldöztetve, mint Voltaire, miatta szenvedett de vele állott boszut is.

III. Vilmos és Anna királynő kora, az átalános szabadság küzdelmei alatt, minden szellemi dolognak oly érdeket kölcsönzött, milyent a politika élénk előitélete nem mindig enged egyszerre nagy szellemek támadtak s a két küzdő párt között egyenlően szórakoztak, Dryden nem élt többé, hanem Swift a tori-párt dicsőségét és erejét alkotá, melyet egész republikánus tüzzel védelmezett. A csinos és correct Addison, ki azért látszék születni, hogy XIV. Lajos korának akadémikusa legyen, szellemdúsan mérsékelt keserüséggel s udvaronczi gunynyal küzdött a whigek sorában. A többi kevésbbé hires irók: Arbuthnot, Stelle, Congréve, Gay, Walsh és többen e két vezér mellé gyülekezének.

(Vége következik.)

A debreczeni állandó szinház.

(Vége).

II.

1) Hogyan kell beosztani a debreczeni szinház helyiségeit — hogy jövödelme több legyen. — 2) Hány elemre oszlik a debreczeni közönség, szinházi tekintetben? — Milynemü előadások adassanak és miként kell megkedveltetni Debreczen alsó néposztályával a szinházat. Hasonlitások a budai népszinház, miskolczi, szabadkai és debreczeni szinházak között.

De van még a debreczeni szinháznak egy igen lényeges, azonban könnyen kiigazitható hibás beosztása, és ez a földszinti állóhelyek a

*) „The best fersifier, rext Virgil." Pope's Letter XVII. P. Papincius Statius (sz. Nápolyban, Kr. u. 61.) mint költő s hevenyész Domitián udvarában tüntette ki magát, Thebaira, hol Antimochus hasonczimü költeménye után, Virgil nagy befolyása alatt, a thebei háborút énekli meg, inkább történeti költemény, mint éposz s kevés fontossággal bir. Sz. T.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

bejárati ajtók közé korlátokkali beszorítása az első emeleti páholy alá, a nélkül, hogy az állóhelyre járó ifjuság, mint máshol előre jöhetne; igaz ugyan, hogy a külföldi szinházaknál is igy van ez beosztva, s az ugynevezett földszinti olcsóbb hely a szélesen elterülő erkélyek alá esik. De számok nélkül ülő pad-sorokkal van ellátva, melyre csupán annyi jegy adatik, a hány személy azokon elfér; azonban a debreczeni szinházban ez az előny nincs meg, itt a földszintnek állni kell, és mégis a nézőterem leghátsó zugában.

Nem gondolt arra a terv-készitő, hogy mi nálunk még nem pusztán az előadásokért jár a szinházba a nagyobb számu földszinti közönség, a hétköznapi és vasárnapi ifjuság, hanem azért is, hogy a felvonási szünetek alatt az egész közönséget láthassa, és viszont hogy a közönségtől láttassa magát, mig a külföldön a földszinti padokon csupán az előadás kedvéért, ezt komoly figyelemmel kisérő publikum szokott helyet foglalni. Szükséges tehát, hogy az ugy is tágas terjedelmü zártszékek közepén és földszinti páholyok mellett a zártszék-sorok fél közepéig előre, az ifjuságnak állóhely tartassék föl, s a mostani állóhelyen ugynevezett polgári, másodrendü zártszékek alakittassanak 40 vagy 45 krjával; számitásba kell venni a megnyilandó gazdasági intézet tanonczait, kik a kollegium polgáraival szép számra emelkedvén, helyet igényelnek és az igy kiigazitott és beosztott debreczeni állandó szinház, teli ház alkalmával 250 — sőt 300 ftral többet fog jövedelmezni, és helyet enged a közönség szaporodhatásának, s igy a színészet fenntartása nem fog egyedül egy kis közönség vállaira nehezülni, hanem egy nagyszámu közönség között oszlik föl, mi aztán a 8 hónapos idény becsületes kitartását biztositja, s ama nagy elv, magas czél: Debreczen nagyszámu néposztályának mivelődését a drága 30 ezer forintos állandó szinház által is eszközölni," okvetlenül el lesz érve, még pedig biztosan és hamarosan. Ekkor az igazgató megtalálandja számadását, és a magasabb igényeknek megfelelhet, minden koczkáztatás nélkül.

A budai népszinház szük helyiségét Párisbóli visszatértem után 3 ezer forint költséggel gyakorlati módon kügazittattam, uj fölszerelésekkel szaporitám és osztám be, ez által azon eredményhez jutottam, hogy a harmadfél évig legtöbb 450 frtot jövödelmezett népszinházban 650—700 frtos jövödelmet csinálhattam; mint én itt, ugy Debreczenben is az 1-ső rendü zártszékekhezi kényelmes külön be és kijárást könnyen lehet eszközölni, ha jobb és balról a földszinti páholyokból az első ugyis legelhibázottabban épült két páholy megsemmisitve, helyükben zártszéki külön bejáratot épitenek — Debreczennek ugy is elég páholya marad, s inkább arra kell törekedni, hogy a jövödelmet leginkább szaporító zártszék és földszintre jusson a közönség, s ezt ne nyelje el a páholyok legiója.

Igy lesz a debreczeni szinház jövödelmező, és igy fog megfelelhetni a hozzá kötött remény- és igényeknek. — Hogy a czél mind a két oldalról biztosan eléressék, első szükség, a a szinház jövödelmezővé tétele, mert mindennek ez a kutforrása.

Ha ez meg van, akkor fennállhat Debreczenben a dráma, vigjáték, népszinmű, operette, s az igazgatótól függ 4 ezer ft havi gagét benne kikereshetni.

Lényeges dolog azonban még arról is szólani, hogy mi által és miképen édesgettessék be Debreczen néptömegü osztálya a szinházba, mily móddal tétessék az szinházképességüvé, és mint nyerettessék meg eleinte legalább hetenként egy-két izbeni megjelenéssel — később állandó látogatójául a szinháznak. Ha a néposztálynak meg lesz a maga ülő és több rendbeli olcsó helye, nem lesz nehéz megtalálni a módot arranézve, hogy a szinházat megkedvelje. Ennek hiánya volt az oka, ugy a miskolczi, mint a szabadkai szinháznak, s ezen városokban azért nem tarthatja föl magát egy-egy nagyobb szervezetü szintársulat, mert az első kezdő évben, a mikor a szinházlátás kiváncsiságából jött volna és pedig nagy számmal, de nem lévén tisztességes és elegendő helye, de nem is voltak olyszerü előadások, melyek azt a keveset — a kik befértek az ember kinzó, álló karzatra — a szinház látogatására lebilincselvén, a szinházképes közönség szaporodását eszközölték volna — mely gyarapodás évről évre növekedvén, a szinművészet fenntartási képességét a publikum azon része is éreztetheti, a mely e nélkül és eddig nem osztozott az egy művelt kis közönség ama terhében, mely egymagára vette a szinészetet, s ezt nem birván tovább egy-két első hónapnál, egy-egy idényben a szintársulatok már a 3-dik 4-dik hóban vándor-utra keltek, vagy ott maradva megbukának és fölöszlottak.

Egész jövendő élete egy állandó uj szinháznak megnyitása első idényétől függ, ez adja, és mintegy szabja a következő évek sikerét. En bátran kimondhatom ezt, saját szomorú tapasztalatom folytán, melyet a népszinház első évéből kelle merítenem. Természetesen első az, hogy ismerje, tudja a szinházat vezető igazgató, vagy rendező, hogy minő elemü az a közönség, s mily rétegü osztályokkal bir, — a melynek az uj szinházat megnyitják, ezt jól ismerve, csaknem kitanulva — ezeknek hajlama — fogékonysága, igénye, szokása szerint kell intézni az előadások sokféle nemét.

Egészen más az, ha olyan közönséggel van dolgunk, a mely felülről le, már szinház igényü és főleg ugyanazon egy nyelvü, ennek a szinmüvészet egyetlen nemes irányát kell, hogy kövesse az igazgató; de más az, ha olyan közönséggel állunk szemben, mint például a debreczeni, a hol van egy, szép számu, igen művelt, mondhatni müizléssel biró szinházi közönség, van egy csirájában fejlődő, már-már szinházképes publikum, és van egy roppant nagy számu, szinházi fogalommal se biró néposztály. —

Az elsőnek előadhatjuk a komolyan szép és nemes drámákat Shakerpeare tragoediájáig, a finom vigjátékokat, operát — és birja élvezni, már a második ha ugyan kezdi is fölfogni, de nem emészti meg, mert érzéke még nem emelkedett föl ennyire; a harmadik meszsze szalad tőle, mert érzéke azon dolgok előtt még egészen hozzáférhetlen bástyafal, melyet más dolgokkal kell előbb lerontani, hogy a komolyan szép és nemes tárgyak az érzék benső világába hatolhassanak.

Mily irány — melyik egyenes és biztos ut vezetne hát itt a czélra? — a tapasztalat nyomán bátran kimondhatom a következőkben:

Legyenek oly napok — melyeken a művelt közönség igénye kielégittetik, és pedig hetenkin háromszor, ennyi elég az ezzel járó magasabb eszme- és czél sikeresítésére, egyetemben. Legyen két nap — melyen a már-már szinházképes közönség a magasabb- és nehezebb irányon kivül álló, de azért nem izléstelen dolgok előadásában szórakozhassék, mint mondani szokás jól töltse estéjét és haszonnal.

Legyen egy nap az alsó néposztály számára, melyen adassanak elő oly látványos nemzeti, és fölváltva eredeti bohózatos játékok, melyet a közönség eme része megbámul, fölfog és megért; melyek a kül-fény, egymást gyorsan követő változatosságok, erősebb hatásu, nagyobb cselekvények által tisztultabb fogalmat és figyelmet, gondolkodást nem igényelnek, melyek a külérzéket mély benyomással érintik, miről aztán nagyítottan is beszélnek övéik körében, s igy ezen osztály saját maga tömegében a legbiztosabb placat vagy reklam lesz, mert semmi se éleszti jobban a kiváncsiságot, s szinházba menetel vágyát annál, mintha saját körünkbeli emberektől halljuk, hogy a szinházban mit látott, hallott, ez pedig bizonyára el nem tudja mondani, sem lerajzolni ugy, hogy vele megelégedjünk és ne kivánjuk magunk is ugyan azt látni.

Midőn erre hivatkozom, tudom — hogy lesznek akik talán félre értve elitélnek. Azt hiszem megérté az olvasó, az erre vonatkozó föntebbi sorokat, melyek világosan előtérbe állítják, hogy más ez, és más ama város közönsége — Debreczenben pedig szerencsére egy, és csupán hazai nyelvünket beszélő tiszta ép faju közönség van.

Nem ajánlom én Debreczennek se a pilulák, de még az operettéket se, ámbár ez utóbbit tudom, hogy a 2-ik osztályu szinházi közönség nem engedi el; hanem Debreczen népoaztályu közönsége számára nemzeti spectaculumokat, magyaros zamatu egészséges, látványos bohózatokat ajánlok, melyet a bérletet tartó művelt közönség is, a néposztálynak szinházba szoktatása szép czéljából el fog türni egyszer-egyszer hetenkint.

Ezekről kell hát gondoskodnia a debreczeni szinház igazgatójának, mert elcsépelt népsziumüveink és az operettek nem vonják be a néptömeget szinházba, mert ez nagyobb látványt és ujabb dolgokat, meg aztán sokat akar 30- és 20 krajczárjáért, s ezt mind addig fogja kivánni, amig nem érzi, hogy azon pénzért vett egy-két meszely bora, vagy más szórakozása, nem ér annyit, mint — a szinházban ugyan ennyiért nyerhető élvezet.

De honnan vegyen ilyen szindarabokat az igazgató? —

Tüzzön ki jutalmat rájuk, éleszsze föl e genret, s a mig nem találna eredményt az eredetiekből, tehát a franczia bohózatok, és látványokat magyarosittassa, sceniroztassa át; továbbá elavult népszinmüveinket a mennyire lehet, s magukat engedik, saját irójuk által frissittesse föl, ujittassa ki; különösen pedig népies csoportozatok, egy-egy vidéktáj szokásai, ujabb dalai, és tánczaival, népünnepélyekkel ékitse föl, s tegye ujabban vonzókká.

Végre pedig két hetenkint egyszer, oly napon, melyen ugy se lenne szini előadás, a 2-od zártszékekre 15 kr, az emeleti karzati ülőhelyekre 10 kr, a karzati állóhelyre 5 kr bementi dijakkal adjon előadást, olyan előadást, mely a szinmüvészet minden nemét magában foglalja töredékeivel, és valódi hatást idéz elő.

Ezek volnának a lényegesebb teendők a debreczeni állandó szinház megnyitási évének igazgatása és vezetésében, hogy az első évszabja meg a következő évek állandó biztos sikerét.

Ha ez, a tapasztalat és észlelés, s tanulmány folytán meritett tanácsok meghallgattatnak, és helyes rendszerrel követtetnek is, bizalommal tehinthet mind a közönség, mind az igazgató — főleg pedig a nagy érdemü alapítók, a debreczeni állandó szinház fölvirágzásának jövendőjébe, csalódottak egyik oldalon se lesznek.

Molnár György.

A madarak házassága.

A Wiesbadenben megjelenő „Maje" Sneller hohensteini lelkész tollából figyelemreméltó jelenségről hoz czikket, mely csak az ujabb időben vivott ki átalános elismerést. E szerint a madarak — kevés kivétellel — szilárd, élethosszíglan tartó házasságban (monogamia) élnek, mint ezt a hollók, szarkák, galambok, vere-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

beknél stb. könnyen megfigyelhetni. A teljesen elválhatlan madarak közé tartoznak: a pacsirta-sólymok, daczára különbeni vadságuknak. Ha öszszel, vándorlásuk alkalmával e gyors röptüek egyikét, a légben csodálatteljes lejtéseit tenni látjuk, szabály szerint a másik házastársat is csak hamar észre kell vennünk. Rendesen kisebb-nagyobb csoportozatokban igen sok madár gyül egybe. Azonban ugy találták, hogy az egyes párok itt is összetartanak. De még is vannak vándor-madarak, melyek közül öszkor a him és nő, más-más csoporthoz csatlakoznak, és igy elválva folytatják vándorlásaikat, ez történik például az árva pintyőkéknél. De tavaszszal ugyan e párok ismét összetalálkoznak. A him csalogány megérkezése első napjaiban tavaszkor, éjjel és nappal szüntelenül csattog, hogy nejecskéjét, mely csak később érkezik, magához csalja, vagy inkább, hogy azzal, mely anélkül is ösmeri házáját, jelenlétét tudassa. A karvaly, mely télen át magánosan néhányszor keresztül kasul tévedezett, és változatosság kedveért egyszer talán Afrika pálma erdejét is meglátogatá, tavaszszal nejecskéjével ismét ugyanazon a fán találkozik, hol egy évvel az előtt egymástól elbucsuztak, és ujból ugyanazon fészekbe vonul (ha még megvan), melyben az előtt laktak.

Több nejüségben csak kevés madár él, a fajd- és házi-tyukok, a szelid kacsák, ludak és még néhány más. Házasságra többnyire a világra jöttük után következő tavaszszal lépnek, és ily alkalommal egészen határozott választás megyen végbe, melynek alapját ép oly kevéssé lehet kifürkészni, mint némely embereknél, ha t. i. az élet rendes tekintetei nem jönek figyelembe. Gyakorta csupán a véletlen határoz, vagy, ha több vetélkedő is törekszik a menyasszony birhatására, a jog az erősebbet illeti. Még akkor is támad féltékenység és küzdelem, ha a nőnemüek nagyobb számmal vannak; ez azonban csak ritkán történik, mert a madarak közt majd mindig több a him- mint a nőnemü. A házas életben nem fordulnak elő veszekedések, a nő aláveti magát a him akaratának. A fészek megválasztása például mindig a himet illeti, és Sneller ur a verebek és galamboknál több esetet megfigyelt, midőn a ostobaság- vagy aggályból nem jó helyet választott, és a nő azonnal hordta oda az anyagokat, még akkor is, ha azokat alig lehetett a kijelölt helyre szállítani. Csak a pacsirta-sólymok házas életében történnek néha veszekedések, valamely zsákmány fölött, melyek azonban soha se kerülnek tettlegességre.

A házassági hűség erényét átalában minden egy nős életben vagy monogamiában élő madárnál el kell ismerni. Azonban a két nem közt mégis lehet egy különbséget észrevenni. A nő részéről — irja Sneller — bármily régóta és nagy gonddal figyeltem is a madarakra, hütlenségi esetet soha se tapasztaltam, a himeknél ellenben, bár ritkán, fordulnak elő ily esetek. De ha megfontoljuk, hogy a nő a természettől nagyobb tartózkodással és szeméremmel van fölruházva, a különbséget könnyen megérthetőnek fogjuk találni.

Jól meg kell különböztetni a házasság teljes fölbontását. Ez is megtörténik olykor és néha a nő részéről hajtatik végre. A galamboknál ily önkénytes házassági elválás csak akkor történik, ha kezdettől fogva nem hajlamból és önkénytesen, hanem valamely kényszer következtében lettek egybekötve. Ily esetekben tehát „rosz házasság“ (valódi mesalliance) megy végbe, és annak felbontása is épen azért történik, mivel a házastársak egyike, előbbi házastársát, amelytől ura erőszakkal elválasztá, ismét fölkeresi.

A vad madaraknál az ily házassági elválások ritkábbak, mivel házasságuk kötésénél semmi kényszert nem alkalmaznak. Aki megfigyelé, — hogy két ily házastárs mindig együtt van, mindig egymást szólitják, egymással örömet és fájdalmat megosztanak, hideg időben összenyomulnak, hogy egymást kölcsönösen melegitsék, és mindezt oly időben teszik, midőn az egész természetet jég- és hólepel födi, — az egyet értend velünk abban, hogy az ily házaság nem közönséges, hanem valódi, igazi barátságon nyugvó intézmény.

TÁRCZA.

Pest ünnepélyességei.

(Képpel).

Ünnepély itt ... ünnepély ott ... ünnepély mindenütt!... Figaro itt, ott ... mindenütt ... A tárczairónak Figaró-lábakkal kell birnia, hogy mindenütt jelen lehessen.

Egy ünneplő főváros — szép látvány!

Különösen nálunk, a kik olyan lelkesen és szivünkből tudunk mulatni. Mert mi a sziv, a benyomások emberei vagyunk, s érzéseink áradatának egészen át szoktuk magunkat engedni. Innen a fékezhetlen öröm jó kedvünkben s a tulvágó csüggedés lehangoltságunkban!

Azt, amit érzünk, ami jólesik vagy fáj, akarva nem akarva kifejezzük. Kifejezzük, ugy, ahogy érezzük. — Szinleni képtelenek vagyunk; önuralomra és mérsékletre még inkább.

Innen van, hogy midőn tüntetésekre, nyilatkozványokra kerül a sor, szenvedélyességünkhöz hasonló kitörést más népek életében ritkán találhatni.

Tapasztalhattuk ezt elég gyakran, legközelebb ő Felsége legmagasb látogatása alkalmával; az öröm, a telkesedés kitörése oly viharos volt, minővel ő Felsége más népeinél aligha találkozott valaha.

De tapasztalhatjuk azt most is a jelen ünnepélyességek alkalmával!

A szivélyességnek azon lázas kitörése, melylyel az ünnepély első és fő hősét Liszt Ferenczet, (hazánk ez egyik méltó büszkeségét) fogadtuk, tulesik minden leiráson. Méltán meglepheté az nem csak idegen vendégeinket, hanem magát a nagy mestert is, aki habár bizonyára eléggé el van kényeztetve, a müveit világ elözékenysége és kitüntetései által, mikkel nálánál müvész soha nagyobb mértékben el nem halmoztatott, mégis annyira meglepte, meghatotta, magával ragadta öt ez öszinte lelkesedés, hogy barátai körében a legöszintébben akként nyilatkozott, hogy mostani ittmulatása napjait tartja élete legboldogabb óráinak!

És ezen nyilatkozat kétségkivül nem közönséges hiuság elégültsége, hanem egy magas, önérzetes becsvágy öröme, mely egy remekmü sikerének legszentebb pillanatában a legédesebb, legdrágább koszorut: hazája koszoruját fogadja el.

Oly koszoru ez, mely nem csak az átvevő-, hanem az átadónak is dicsőgére válik.

Lisztnek: hogy kiérdemelte; nekünk: hogy felfogni és méltányolni vagyunk képesek nagy szellemét.

A szent Erzsébet oratoriumot értjük, mely mint egyházi zenei alkotás méltán remekmünek mondható, s mely oly rendkivüli és viharos hatást eszközölt, miudjárt első elöadatása alkalmával, s mely teljesen méltó Liszt Ferencz müvészi nagy nevéhez.

Képünk a vigadó disztermét ép azon alkalommal tünteti fel, midőn a nagy zenei alkotás ott először adatott.

Az oratorium elöadatását f. hó 17-kén hangverseny követte ugyancsak a vigadó disztermében, mely alkalommal a magyar zeneköltészet, élén természetesen a nagy mesterrel diadalt aratott.

A hangversenyt Volkmann Róbert „Ünnepi nyitánya“ nyitotta meg. Egy kifejezésteljes hatalmas zenei alkotás, méltó a jeles szerző kitünö nevéhez, mely eröteljesen elöadva igen nagy hatást eszközölt, s valóban ünnepies hangulatba hozta nagyszámu hallgatóit. A kitünö szerző maga igazgatott, s a közönség részéről tiszteletteljes szivélyességgel fogadtatott.

A nyitányt ugyancsak Volkmanntól „Sapho“ drámai jelenet“ követte, melyet Carina kisasszony, nemzeti szinházunk jeles drámai énekesnöje, nagy tapsok közt és kitünöleg adott elö.

A harmadik szám egy szintén koszorus müvészünké, Reményi Edéé volt, ki hogy közönségünknek mily mértékben kegyencze, a jelen alkalmi szeretetteljes fogadtatásából is tapasztalhatta, s ki „Magyar hegedüverseny darab“-jával, melyet ez alkalomra szerzett, nem csak mint kitünö elöadó müvész, hanem mint költő is tökéletes diadalt aratott.

Az elöadást Händel „Allelujá“-ja, ezen igazán égies egyházi kar zárta be, melynek szép és eröteljes elöadása mindenkit meghatott.

A második szakasz az ünnepelt mesteré Lisztté volt. Simphoniája adatott elő Dante „Divina Comediájához.“ E zenemü, mely a legnagyobb hatást idézte elő, talán az Oratoriumnál is méltóbb és nagyobb müve Lisztnek. Igazán hallani véltük az elkárhozottak jajait, s a megtértek zokogó imáit. E müre nézve is csak csodálatunk van, s csak azon roppant hatást emelhetjük ki, melyet eszközölt, s minönél nagyobbnak tanui még soha nem valánk. A nagy mestert megjelenésekor és távozásakor korláttalan lelkesedési kitörés fogadta és kisérte. Ez a pillanat feledhetetlen marad.

A harmadik szakaszt Mosonyi Mihály „ünnepi zenéje“ nyitotta meg, melyet a szerző iránti figyelmes barátságból Liszt Ferencz igazgatott, s mely határozottan magyaros styljével és mesteri hangszerelésével szintén igen nagy hatást eszközölt.

Ezután közönségünknek egy feledhetetlen régi kedvencze, az igazi magyar csalogány: Hollósy Kornélia asszony lépett ki, kit a közönség igazán szünni nem akaró tapsokkal és éljenzésekkel fogadott; mintha mondta volna: miért távoztál? jöjj vissza! Helyed még üres. Távollétedet fájlalva érezzük. A kedves müvésznö haugja mit sem vesztett sem erejéből, sem bájából. — Magyar népdalokat adott elő szépen, gyönyörüen, lelkesitöleg. Egészen fölvillanyzott mindenkit, s gyönyörü dalait ismételnie kellett. — Midön távozott, a közönség alig tudott megválni töle, s számtalanszor visszatapsolta. Hány ohajtást hallottunk kifejezni! vajha e kedves müvésznö ujból elfoglalná még mindig üresen álló primadonnai székét a nemzeti szinháznál!

A hangversenyt a „Rákóczy-induló“ zárta be Liszt Ferencz átirata szerint és személyes igazgatása mellett. Már kifogytunk a magasztaló kifejezésekből, s csak annyit moudunk, hogy roppant viharos hatást eszközölt. — Az éljenzés és taps perczekig tartott.

Ime e szép hangverseny rövid és halvány leirása.

Következik szent István napja, mely Buda-Pestnek, illetöleg Magyarországnak mindig szép nagy ünnepe szokott lenni, hát még most, midön az összetalálkozások nem csak ezrekkel növelték a résztvevök számát, hanem e kegyeletes egyházi és nemzeti ünnepély külső pompáját és diszét is nagyban emelték.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Igazán elmondhatni, hogy ami különösen a külső díszt és nyilatkozványokat illeti, a vén Buda alig ülte meg valaha hasonló fénynyel s hasonló nagyszámu tömeg részvéte mellett e nagy nemzeti ünnepet. Még az örökké nevezetes 1860-i ünnepélynél is sokkal nagyobb számu nép vett benne részt, illetőleg kisérte az ájtatos körmenetet. A résztvevők számát bátran lehet 60—70,000 emberre tenni.

Az ünnepélyes körmenet a várpalota kápolnájában őrzött ereklyével, a szent István kezével indult Mátyás templomába, melyben a fmgu herczeg-primás, Magyarország aggastyán főpásztora a polgári és katonai hatóságok és megszámlálhatlan sokaság jelenlétében szolgáltatá a szent mise-áldozatot.

Az egyházi ünnepély bevégeztével a sokaság Pestre jött át, (a lánczhidon való átvonulás legalább egy óráig tartott,) hogy leróván a vallás ábitat-adóját, a nap hátra levő részét egy szép müvészi ünnepélynek áldozza.

A dalárünnepélyt értjük, mely tulajdonképen e napon vette kezdetét, ami eddig történt, az mind csupán előkészület, üdvözlet ismerkedés stb. lévén.

Ez ünnepély az eléleges programm szerint az összes dalároknak a vigadóból a városerdőbe való ünnepélyes kivonulásával nyilt meg.

A vigadó előtt czernyi nép várta a menet megindulását, mely déli tizenkétóra után csakugyan meg is kezdődött szép rendben és a különböző dalár-egyletek gyönyörü zászlóinak lobogtatása mellett.

Elöl katonai zenekar vezzette a daliás és kokárdákkal diszitett csapatot.

Ez szép kezdeményezés volt, mely a legfényesebb sikert jósolta a délutáni ünnepélyességeknek. E jóslat azonban hasonlóan majd minden jóslathoz, fájdalom csak igen csekély részben teljesedett be.

Hogy tulszigorunaknak ne látszassunk, előre kijelentjük, hogy megrovásaink csakis a'rendezőséget illetik, mely elsietett, félszeg intézkedéseivel, a nézőhelynek rendetlen, rosz és kényelmetlen beosztásával s különösen a dalárok számára épített állványnak rosz, czélszerütlen helyre való helyezésével, a szép, sokat igérő ünnepély sikerét egészen tönkre tette.

Szigorunk vagyunk; de kifejezést kell adnunk a közönség tegnapi méltó boszankodásának.

A padok nem voltak mindenütt megszámozva, a bemenetek szűkek, kényelmetlenek, a páholyokban hiányzottak még az ülések is, s ami mindenek fölött köz-megbotránkozásra és rémületre nyujtott okot (s könnyen nagy szerencétlenségeket is idézhetett volna elő) az ülőhelyiségek korlátai oly hiányosok és ügyetlenek voltak, a rend fentartására oly kevés gond volt fordítva, hogy a nép áttörvén és berohanván a korlátokon, általános zavart és rémülést idézett elő. Igazán a gondviselés kegyelme, hogy eltiprási és összenyomási eset nem fordult elő. Pedig az ülőhelyek ára elég drága és borsos volt. Legalább biztonságot és némi kényelmet mindenki méltán remélt.

A közönség ellenében elkövetett ezen hibák mellett a rendezőség még nagyobb hibát követett el a dalárok ellen, kiknek állványát épen oly pontra helyezé, honnan a szél a hangokat ugy elkapkodá, hogy alig lehetett valamit hallani.

Kik azonban közelebb voltunk szerencsések juthatni, hallottunk és pedig sok szépet hallottunk.

Az együttes karok mind pompásan sikerültek. Liszt harczi dalai és Mosonyi ébresztője, és a bevezető hymnus különösen nagy hatást eszközölt a roppant tömeg és közönség (melynek számát 59—60,000-re bátran tehetni) azon csekély részénél, mely hallott valamit. Mendelsohn karéneke szintén rendkivül tetszett.

A dalárdák magánelőadásai közül különösen kitüntek: Arad, Buda, Győr, Pozsony és Budapest, a többieken többé-kevésbbé meglátszott, hogy ujonczok.

Este világítás volt ott künn, de azt a boszankodó közönség nagy részével együtt mi se vártuk be.

A nagy sétány kivilágítása különben szépen sikerült.

A ragyogó hosszu fasor pompás látványt nyujtott.

Balázs Sándor.

Irodalom és müvészet.

* A dalárok közgyülése elhatározta hogy jövőévi nagy ünnepélyét Aradon tartandja meg. A dalárdák ügyeinek központi vezetésére és a tervezett dalárszövetség szabályainak és módjának kidolgozására egy bizottmány választatott — többnyire a pesti zenede tagjaiból. A vidéki dalárok részéről e miatt több rendbeli panaszt is hallottunk. Valóban szoros értelemben vett dalárokat is kellett volna beválasztani.

* Dumas Sándor Pestre szándékozik, s a nemz. szinházban akarna néhány fölolvasást tartani. Nézetünk szerint a szinháznak ebből nem igen sok haszna lenne, s különösen többszörös föllépés mellett. Egyszer, legfölebb kétszer még hagyján, de többször fölléptetni anyagi kárral járna, mert az öreg ur, szokása szerint, bizonyára borsosan megfizetteti magát.

* Liszt Ferencz csakugyan fog nyilvánosan játszani. Jótékonyczélu hangversenye jövő kedden f. hó 29-én leend a muzeum disztermében. Liszt már 18 év óta nem lépett föl nyilvánosan. Ez alkalommal Bülow és Reményi is játszani fognak.

* Figyelemreméltó inditványt olvasunk a lapokban. E szerint a néhány nap mulva Pozsonyban összeülendő természetvizsgálók nagygyülének s a természettudományi társulatnak legfontosabb teendője lenne a természettudományi munkák s ezek közt első sorban egy kimerítő átalános természetrajz kiadásának eszközlése. Ugy van.

* Vörösmarty életrajza Gyulai Páltól a jövő hó elején fog megjelenni.

* A képzőmüvészeti társulat mücsarnoka az Akadémia palotájában már megnyilt.

* Rabatinszky Mari k. a. mint a „B. H." a leghitelesebb és legközvetlenebb forrásból értesül, a bécsi operaszinházhoz még nincs szerződtetve. Septemberi vendégszereplése sikerétől függ: fog-e átalán szerződtetni. — Itt pedig maga a kisasszony azt állítja, hogy már szerződve van. Aztán igazodjék el az ember!

* Izsó Miklós egy, Halason építendő sirkápolnába szánt, több alakból álló szép dombormüvel van elfoglalva, s egyéb megrendelései között Demidoff-Ruprechtné asszonyság mellszobrát is említik.

Budapesti hirek.

* Serenade a herczegprimás ő eminentiájánál. A budai dalárda ő eminentiájánál f. hó 17-én esti 7 óra után serenáddal tisztelgett. — Midőn a hymnuszt énekelték az ősz áldornagy néhány perczre az erkélyen megjelent s lelkes éljenekkel fogadtatott. Környezetében voltak Lipthay püspök ő méltósága és a budai főpolgármester. Ő eminetiája tetszését az egyes számok müvészi előadása fölött nyilvánítá, s az énekek végezte után örömét fejezte ki a nem várt meglepetés fölött. Azonkivül pedig saját obajtása folytán küldöttségileg megjelent nála az egylet 3 vezérlő tagja, u. m. Nagy Ágoston elnök, Madarasy Pál titkár, és Knabl Ignácz karnagy, akiknek ő eminentiája személyesen is köszönetét nyilvánitani méltóztatott, a nyujtott müélvezetért.

* Fővárosunk igazi nagyvárosi arczot öltött. Az utczákon csak ugy hemzseg a sok idegen. A vendéglőkben napok óta nem lehet már szobákat kapni; még a külvárosi kisebb szállodák is mind le vannak foglalva. Az itt mulató vendégek számát 20—25,000-re teszik és bizonyára nem nagyitva. Meg is látszik a közhelyeken; a nemzeti szinházban évek óta nem emlékezünk oly roppant közönségre, mint aminő tegnapelőtt „Faust" előadatását végig nézte. A szomszéd Beleznay-kert pedig szintén ugy megtelt, hogy a helyiség nagysága daczára alig lehetett helyet kapni. Szóval, Pest e napokban igazi nagyváros volt.

* A dalárünnepélyen következő városok voltak képviselve: Apatin, Arad, B.-Gyarmat, Békés, Bicske, Debreczen, Eger, Eperjes, Esztergom, Győr, H.-Böszörmény, H.-M.-Vásárhely, Jászberény, Kecskemét, Kis-Márton, Komárom, K.-Sz.-Miklós, Lincz, Lippa, Losoncz, Lugos, Miskolcz, Mohács, N.-Bánya, N.-Kanizsa, N.-Körös, N.-Szombat, Nyiregyháza, Ó-Buda Pánczova, Pécs, Pozsony, Promontor, Rima-Szombat, Sopron, Szalonta, Szegzárd, Szentes, Szombathely, Varasd, Versecz, Zimony, Zombor és Zsombolya. — És ami kellemetlenül feltünt: a Királyhágón tulról egyetlen város se volt képviselve.

* Liszt Ferencz tiszteletére gróf Károlyi István ur Fóthon diszlakomát adott.

* A vigadó termeiért a bérlők okt. 15-étől jövő évi jan. 1-ig 20,000 forintot kérnek. Valószinüleg nem fogják megkapni. Kissé borsos ár is. Az igazolást a muzeum termében is el lehet végezni, addig pedig készen lesz az ideiglenes országház.

* Herczegprimás ő eminentiája lövöldei küldöttség kérelmére megigérte, hogy arczképét a lövölde terme számára a közelebbi látogatás emlékeül átengedi.

* A muzeum élére mint hirlik, nem igazgató ört, hanem igazgatót fognak kinevezni. Erre nézve komolyan nem is lehetett kétség.

* Uj Pest két uj vállalattal fog élénkülni. A magyar gőzhajótársulat ugyanis ott szándékozik fölállítani hajógyárát; egy bécsi kereskedő pedig gőzkenyérsütő gyárat fog ott építeni, melynek kenyerei Bécs számára vannak szánva.

* Azon fiatal embert, ki a drezdai dalárünnepélyen szépen előadott népdalainkkal oly nagy diadalt aratott, Bogyó Alajosnak hivják. Olyan kitünő-e hangja, mint hirlik: megtudakozhatná a nemzeti szinház igazgatósága.

Vegyesek.

* Attila város Amerikában. A „Hon"-ban olvassuk: Egy Amerikában Nyugat-Virginiában épülő uj város tervrajzát láttuk. A varos neve „Attila," s mint értesülünk, több magyar és a magyar viszonyokkal ismerős amerikai szándékozik ott építkezni s ennek folytán egy nagy utczát a tervrajzban „Széchényi" névre kereszteltek, egy másikat pedig „Károlyi"-ra. A város, a tervrajz szerint igen szép lesz, egyenes utczákkal, közepén egy nagy térrel, mely körül lesznek a nyilvános épületek, mint az egyetem, iskolák, börze, templom, „Attila-szálloda," bank stb.

* Uj távirdavonal. A helytartótanács értesitette a városi tanácsot, hogy uj távirdai vonal készül Pestről Budán át Mohácsig.

* A magyar magánjog előadása a bécsi egyetemen. A „Wanderer" ez ügyben, abból indulva ki, hogy mily gyakran jö az osztrák ügyvéd azon helyzetbe, hogy pörét a magyar jog értelmében kell vezetnie — azt inditványozza, hogy a bécsi egyetemen a magyar magánjog köteles tantárgyként előadassék.

* Egy öreg angol, ki soká Indiában élt, a „Timesben" a cholera ellen specificus szert ajánl, melyet Calcuttában 1857 és 1858-ban egy ottani orvos roppant sikerrel használt. A betegbe egy adag Quassia oltatott be; e könnyü mütét után dörzsülték és mosták, az egész testen, mint a török fürdőben szokás, közben kevés hideg ivó vizet adtak neki. A görcsök gyorsan elmultak, s a beteg örömmel vallá, hogy jó meleget érez. Ha néhány óra mulva visszaesés mutatkozott, 2—3 helyen ujra beoltották. Az angol hiszi, hogy e szert talán mérsékeltebb éghajlat alatt is lehetne alkalmazni. Ajánljuk t. orvosaink figyelmébe.

* Gyilkosság hivatalos eljárás alkalmával. Érmellékéről irják a „P. N."nak, hogy Koly községben f. hó 14-kén Parka Pál nevü nagy családos gazdát a pénzügyér pálinka főzésen érvén, szóváltás közben kardjával agyonszurta, s azután fölvont fegyverrel kirohant társával a faluból; letartóztatni senki se merte, mert a férfiak mezőn voltak, az asszonyokat pedig a töltött fegyver visszariasztotta.

* Ismét szomoru párbaj. Sarficzky nevü fiatal embert Temesváron meglöve találták. Minden oda mutat, hogy párbajban esett el. Még ellenfele nevét is hallottuk említtetni.

Tartalom: Trencsényi Csák Máté (képpel). — Emlékezés, költemény. — Az atya. — Pécs a török világban (képpel). — Mutatvány, Jósika Miklós „Emlékirat"-ából. — Az Eskimók (két képpel). — Pope. — A debreczeni állandó szinház. — A madarak házassága. — Tárcza: Pest ünnepélyességei (képpel). — Irodalom és müvészet. — Budapesti hirek. — Vegyesek.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Árjegyzék

FIGLER ANTAL és TÁRSA

csipke és himzések gyári-raktárukból Pesten,

a régi német-szinház-épület, nagyhid-utczai sarkán.

Függönyök 3—17 ft, csipke kendők 3.50—60 ft, csipke köpenykék 10.50—60 ft ujjolag nagy választékban érkeztek.

1 vég 12 röf fehér Organtin, s minden szinben 1 ft 20 kr., 1 ft 80 kr., 1 ft 90 kr., 2 ft 10 kr., 2 ft 45 kr., 2 ft 75 kr., 3 ft 45 kr., 4 ft 40 kr.

1 vég 12 röf 6/4 Moll: 3 ft, 3 ft 90 kr., 4 ft 10 kr., 4 ft 55 kr., 5 ft, 5 ft 50 kr., 5 ft 75 kr., 6 ft 50 kr., 6 ft 75 kr., 7 ft 15 kr., 7 ft 50 kr., 8 ft, 8 ft 75 kr., 9 ft 30 kr., 10 ft 25 kr., 14 ft 70 kr.

1 vég 12 röf Batist Claire: 5 ft 30 kr., 5 ft 80 kr., 6 ft 50 kr., 7 ft, 7 ft 50 kr., 7 ft 75 kr., 8 ft 50 kr., 9 ft 25 kr., 9 ft 55 kr., 10 ft, 11 ft 20 kr. 12 ft, 13 ft 70 kr.

1 vég 12 röf Batiszt: 5 ft 75 kr., 6 ft 50 kr., 7 ft, 7 ft 70 kr., 8 ft 40 kr., 9 ft 30 kr., 10 ft 12 kr., 10 ft 80 kr., 11 ft 50 kr., 12 ft 50 kr., 13 ft 90 kr., 15, 16, 17 ft.

Pergal 6/4 8/4 mindennemü fajta.
Mouslin 6/4 8/4 sima és virágos.
Tarlatán, Creppe, Illusion minden szinben.
Pamut- és selyem-csipke-szövetek.
Csipkék czérna-, pamut- és selyemből.
Ara-, kalap- és fökötö-fátyolok.
Bárbok moll-, czérna-, csipke- és selyemben.
Gallérkák moll-, batist-, bruxelles- és creppből.
Gallérkák kézelővel szintén.
Chemisettek szintén
Zuáv ingecskék 1 ft 50 krtól kezdve.
Alsó szoknyák 1/2 és egész himzett: 3 ft 50 krtól 12 frtig.
Betétek és szegélyek 22 krtól kezdve.
Zsebkendők moll- és valódi batistból.
Crinolinok, amerikai és mindenféle.
Függönyök, csipke, és mouslin-szövetü.
Csipke, nagy-kendők, Rotonde- és Beduin köpönyegek.
Reczék, fejdiszek és negligé fökötök, és minden e szakba vágó női piperék a legolcsóbb gyári árakon.

A legnagyobb vászonruha-raktárban

váczi-utcza YPSILANTI-hoz Pesten,

kaphatók a legolcsóbb árakon és legnagyobb választékban, mindennemü fehérnemüek férfiak, hölgyek és gyermekek számára, ugymint:

20000 darabnál több **férfi-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból**, darabja 3 frt, 3 frt 25 kr., 3 frt 50 kr., 4 frt, 4 frt 50 kr., 5 frt, 5 frt 50 kr., 6 frt, 6 frt 50 kr., 7—8—10—12 frt.

10000 darabnál több **szinesférfi-ingek**, 1000 különböző mintában, régibb mintája 1 frt 80 kr., 2 frt, legujabb minták és legdivatosabban varrva 2 frt 50 kr., 3 frt

Fehér pamut-madapolán férfi ingek, 1 frt 75 kr., 2 frt, 2 frt 50 kr., 3 frt

Férfi-gatyák vászonból, magyar vagy félmagyar mintára 1 frt 75 kr., 2 frt 2 frt 25 kr., 2 frt 50 kr., 3 frt, 3 frt 50 kr.

Női-ingek rumburgi vászonból, simák 2 frt 25 kr., 2 frt 50 kr., 3 frt, 3 frt 50 kr., 4—5 frt.

Női-ingek rumburgi és hollandi vászonból himezve, 4—5—6—7 frt, 7 frt 50 kr., 8—9—10 frt, **schweitzi és franczia mellmustrával** 1 frt, 4 frt 50 kr., 5 frt, 5 frt 50 kr., 6—7 frt.

Fiú-ingek vászonból, 4 éveseknek: 1 frt 80 kr., 2 frt 10 kr., 6 éveseknek: 1 frt 85 kr., 2 frt 40 kr., 8 éveseknek: 2 frt, 2 frt 45 kr., 10 éveseknek: 2 frt 10 kr., 2 frt 65 kr., 12 éveseknek: 2 frt 40 kr., 2 frt 90 kr., 3 frt 50 kr. 14 éveseknek: 2 frt 65 kr., 3 frt 15 kr., 4 frt 20 kr., 16 éveseknek: 3 frt, 3 frt 50 kr., 4 frt, 4 frt 50 kr.

Szines fiú-ingek, 4 éveseknek: 1 frt 25 kr., 6 éveseknek: 1 frt 40 kr., 8 éveseknek: 1 frt 55 kr., 10 éveseknek: 1 frt 75 kr., 12 éveseknek: 2 frt, 14 éveseknek: 2 frt 10 kr., 16 éveseknek: 2 frt 20 kr.

Mindennemü **téli alsó-mellények, nadrágok, harisnyák** és egyéb téli czikkek férfiak és hölgyek számára, nagy választékban.

Föraktár a legjobb **amerikai krinolinoknak**, fehér vagy hamuszin, darabja 3 frt 50 krtól 6 frtig, vörös 5 frttól 8 frtig.

Szines alsó-szoknyák legfinomabbak, darabja 6 frt 50 kr., 7 frt, 7 frt 50 kr.

Ferstel orvos tyükszem-irtószere egy üvegecske 50 kr.

És sok egyéb kész fehérnemü czikkek, melyekröl az árjegyzék kivánatra bérmentesen elküldetik.

Továbbá ajánljuk nagy raktárunkat **rumburgi-, hollandi-, irlandi-, oreas-** és **bőrvásznakban** a legolcsóbb gyári árakon.

Vásson-zsebkendők, tuczatja 3 frt, 3 frt 50 kr., 4 frt, 4 frt 50 kr., 5 frt, 5 frt 50 kr., 6 frt, 7 frt 50 kr., 8—9—10 frttól egész 20 frtig.

Törülközők, tuczatja 5 frt 50 kr., 6 frt, 6 frt 50 kr., 7—8 frttól 16 frtig.

Szines ágyi kanavász, vége 9—10—11—12—13—16 frt.

Valóságos vászon-asztalnemü.

Asztalkendők tuczatja 5 frt 30 kr., 6 frt 20 kr., 6 frt 60 kr., 7 frt 50 kr. 8—9 frt.

Abroszok minden nagyságban 6 személytöl 24-ig. **Asztali készletek** 6, 12, 18 és 24 személyre. Legjobb minöségü **kötö-czérna** csomója 1 frt 20 kr. és 1 frt 60 kr.

Nagy választás **ágyteritők, pique-** és **tricot-paplanokból, kávéskendők** és minden e nembe vágó czikkekböl.

Raktárunkban vett czikkeknél nagy elönyül szolgál az, hogy miuden megvett, az árjegygyel ellátott czikk 14 nap alatt nemcsak kicserélhető, hanem egyszersmind ki nem elégítési esetben az ár vissza is adatik.

Szállítások minden irányban, az ár elöleges beküldése mellett vagy utánvétellel gyorsan és legjobban eszközöltetnek, úgyszinte mindennemü megrendelések minta szerint leggyorsabban elkészittetnek.

Kollarits József és fiai.

KANITZ C.

papir-raktára

Nagyhid-utcza a „fehér hajó" keresztházban 6. sz.

ajánlja jól rendezett tárát mindennemü

papir- és irodai szerekből.

Különös figyelembe ajánlja az igen diszesen kiállított

levélpapirokat és látogatójegyeket

bámulatos olcsó áron, n. m.

100 db levélív névvel vagy czimmel domború nyomásban	— frt 50 kr.	
100 „ ugyanaz, borítékkal együtt diszes tokban . . .	1 „ — „	
100 „ igen finom levélív „ „ „ . . .	1 „ 35 „	
100 „ látogatójegy lithografirozva dupla lakpapiron . .	— „ 80 „	
100 „ „ domború nyomással „ . .	— „ 80 „	

Irásbeli megbizások, az összlet beküldése vagy postai utánvét mellett legpontosabban és legjobban teljesitetnek.

Csak a jelen

pesti vásár alatt

mindennemü vászonáruk végképeni eladása,

nagyhid-utcza 14. sz. alatt, Warman-féle házban.

Ez alkalommal egy megbukott **csödtömegéből** átvett rumburgi és hollandi vásznak, rumburgi asztal-készletek, törülközö-kendök, kanavásznak, és 2000 darab a legszebb rumburgi vászon férfi és női ingek, melyek minöségre nézve kitünök és olcsók

50% a gyári áron alól olcsóbbért

el fognak adatni.

A vászonáruk valódiságaért és teljes röfmértékért jótállás biztositatik.

Férfi-ingek, a legjobbféle rumburgi vagy hollandi vászonból, melynek ára ezelött 6, 8, 10 ft, vzlt, most csak 3, 4, 5 forint a legfinommabbak

Férfi-gatyák, valódi rumburgi vagy házi vászonból, a magyar gatyák 1 db. ára 2 frt. félmagyar 1 ft. 60. kr.

Női-ingek, rumburgi vagy hollandi vászonból, melyeknek az ára ezelött kétszeranyi volt, most csak 2 ft. 80 kr. 3 ft. 40 krig a legfinomabbak.

Női-ingek, rumburgi vagy hollandi vászonból, finom himzéssel, melyeknek az ára ezelött háromszor annyi volt, most csak 3 ft. 50 kr. 4—5 frtig a legfinomabbak.

1 tuczat kisebbszerü fehér vászon zsebkendö, elöbb 2—4 ft., most csak 1 ft. 20 kr — 2 ftig.

1 tuczat nagyobbszerü fehér vászon zsebkendö, elöbb 4—8 ft., most csak 2 ft. 50 kr. — 4 ftig.

1 tuczat legnagyobbszerü rumburgi vászon szebkendö, elöbb 10—15 ft., most csak 5—7 ftig.

1 db. damasz aszt. teritö 6 személyre, most csak 5, 6, 7—8 ftig a legfinomabbak.

1 db. damasz asztalteritö 12 személyre, most csak 10, 12, 15—16 ftig a legfinomabbak.

1 tuczat cseléd- vagy konyhakendö most csak 2 ft. 50 kr.

1 tuczad damasz asztalkendö vagy damasz törülközö-kendö 5, 6. 7—8 ftig a legfinomabbak.

1 vég 30 röfös jóféle fehér fonalvászon, elöbb 18 ft., most csak 9 ft.

1 vég 30 röfös kitünö kreaszvászon, elöbb 22 ft., most csak 11 ft.

1 vég 37 röfös kézifonatvászon, elöbb 28 ft., most csak 14 ft.

1 vég 30 röfös rumburgi vászon, elöbb 30 ft., most csak 15 ft.

1 vég 40 röfös hollandi czérnavászon, elöbb 28 ft., most csak 14 ft.

1 vég 38 röfös rumburgi czérnavászon, elöbb 35—40 ft., most csak 15—20 ft.

1 vég 50 röfös hollandi vászon, elöbb 40—60 ft., most csak 20—25 ft.

1 vég 50 röfös legfinomabb irlandi vászon elöbb 50—60 ft., most csak 25—30 ft.

1 vég 54 röfös kitünö rumburgi vászon, most csak 25, 27, 29, 33, 36, 40—50 ftig a legfinomabbak.

Mesés olcsó áron kaphatók továbbá 8/4 és 9/4 röfös széles vásznak lepedökre varrás nélkül, vászon és gyapot csinvat, kanavásznak s a legszebb cachemirok, asztal- és ágyteritök minden szinben.

Mindazok, kik 25 forinton tul áruczikkeket vásárolnak, az összeghez megfelelöleg, egy igen csinos tárgyat kapnak ráadásul.

Levélbeli megrendelések a pénzösszeg beküldése mellett vagy postai utánvéttel, a leglelkiismeretesebben teljesitettnek.

A levelek ekép lesznek czimzendök:

„An S. Meth, grosse Brückgasse Nr. 14 Pest."

Férfiingek megrendelésénél a nyakbösége szükségeltetik.

Pest, 1865. A kiadók, Gyurian és DEUTSCH TESTVÉREK, gyorssajtónyomása. (2 sas-utcza 5. sz.)

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.